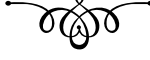

Adhyatmaramayana Ayodhya Kadam

అధ్యాత్మరామాయణే అయోధ్యాకాణ్డమ్

Document Information

Text title : adhyAtma rAmAyaNa ayodhyAKA.nDa

File name : adhyaatmaRamAyo.itx

Category : adhyAtmarAmAyaNa, raama

Location : doc_raama

Author : Traditional

Transliterated by : Nagaraj Balijepalli <nagaraj at iastate.edu>

Proofread by : Nagaraj Balijepalli, Sunder Httangadi, PSA Easwaran, ahimsasoldier

Latest update : july 22, 2006, June 19, 2025

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

June 19, 2025

sanskritdocuments.org

అధ్యాత్మరామాయణే అయోధ్యాకాండమ్

॥ ప్రథమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ । (శ్రీపరమేశ్వర ఉవాచ ।)
ఏకదా సుఖమాసీనం రామం స్వాన్తఃపురాజరే ।
సర్వాభరణసమృన్నం రత్నసింహాసనే స్థితమ్ ॥ ౧ ॥
సీతోత్పలదలశ్యామం కౌస్తుభాముక్తకన్ధరమ్ ।
సీతయా రత్నదణ్డేన చామరేణాథ వీజితమ్ ॥ ౨ ॥
వినోదయన్తం తామ్బూలచర్వణాదిభిరాదరాత్ ।
నారదోఽవతరద్దృష్టుమమ్బురాద్యత్ర రాఘవః ॥ ౩ ॥
శుద్ధస్ఫటికసజ్కాశః శరచ్చన్ద్ర ఇవామలః ।
అతర్కితముపాయాతో నారదో దివ్యదర్శనః ॥ ౪ ॥
తం దృష్ట్వా సహసోత్థాయ రామః ప్రీత్యా కృతాఞ్జలిః ।
ననామ శిరసా భూమౌ సీతయా సహ భక్తిమాన్ ॥ ౫ ॥
ఉవాచ నారదం రామః ప్రీత్యా పరమయా యుతః ।
సంసారిణాం మునిశ్రేష్ఠ దుర్లభం తవ దర్శనమ్ ।
అస్మాకం విషయాసక్తచేతసాం నితరాం మునే ॥ ౬ ॥
అవాప్తం మే పూర్వజన్మకృతపుణ్యమహోదయైః ।
సంసారిణాపి హి మునే లభ్యతే సత్సమాగమః ॥ ౭ ॥
అతస్త్యద్దర్శనాదేవ కృతార్థోఽస్మి మునీశ్వర ।
కిం కార్యం తే మయా కార్యం బ్రూహి తత్కరవాణి భోః ॥ ౮ ॥
అథ తం నారదోఽప్యోహ రాఘవం భక్తవత్సలమ్ ।
కిం మోహయసి మాం రామ వాక్యైర్లోకానుసారిభిః ॥ ౯ ॥
సంసార్యహమితి ప్రోక్తం సత్యమేతత్త్వయా విభో ।
జగతామాదిభూతా యా సా మాయా గృహిణీ తవ ॥ ౧౦ ॥

త్వత్సన్నికర్షాజ్ఞాయన్నే తస్యాం బ్రహ్మాదయః ప్రజాః ।
 త్వదాశ్రయా సదా భాతి మాయా యా త్రిగుణాత్మికా ॥ ౧౧॥
 సూతేఽజస్రం శుక్లకృష్ణలోహితాః సర్వదా ప్రజాః ।
 లోకత్రయమహాగేహా గృహస్థస్త్వముదాహృతః ॥ ౧౨॥
 త్వం విష్ణుర్జానకీ లక్ష్మీః శివస్త్వం జానకీ శివా ।
 బ్రహ్మ త్వం జానకీ వాణీ సూర్యస్త్వం జానకీ ప్రభా ॥ ౧౩॥
 భవాన్ శశాఙ్కః సీతా తు రోహిణీ శుభలక్షణా ।
 శక్రస్త్వమేవ పౌలోమీ సీతా స్వాహానలో భవాన్ ॥ ౧౪॥
 యమస్త్వం కాలరూపశ్చ సీతా సంయమినీ ప్రభో ।
 నిర్మతిస్త్వం జగన్నాథ తామసీ జానకీ శుభా ॥ ౧౫॥
 రామ త్వమేవ వరుణో భార్గవీ జానకీ శుభా ।
 వాయుస్త్వం రామ సీతా తు సదాగతిరితీరితా ॥ ౧౬॥
 కుబేరస్త్వం రామ సీతా సర్వసమృద్ధిక్రీర్తితా ।
 రుద్రాణీ జానకీ ప్రోక్తా రుద్రస్త్వం లోకనాశకృత్ ॥ ౧౭॥
 లోకే స్త్రీవాచకం యావత్తత్సర్వం జానకీ శుభా ।
 పున్నామవాచకం యావత్తత్సర్వం త్వం హి రాఘవ ॥ ౧౮॥
 తస్మాల్లోకత్రయే దేవ యువాభ్యాం నాస్తి కీఞ్చన ॥ ౧౯॥
 త్వదాభాసోదితాజ్ఞానమవ్యాకృతమితీర్యతే ।
 తస్మాన్మహాస్తతః సూత్రం లింగం సర్వాత్మకం తతః ॥ ౨౦॥
 అహఙ్కారశ్చ బుద్ధిశ్చ పఞ్చప్రాణేన్ద్రియాణి చ ।
 లింగమిత్సువ్యతే ప్రాజ్ఞైర్నమ్మత్సుసుఖాదిమత్ ॥ ౨౧॥
 స ఏవ జీవసజ్ఞాశ్చ లోకే భాతి జగన్మయః ।
 అవాచ్యానాద్యవిద్వైవ కారణోపాధిరుచ్యతే ॥ ౨౨॥
 స్థూలం సూక్ష్మం కారణాఖ్యముపాధిత్రితయం చితేః ।
 ఏతైర్విశిష్టో జీవః స్యాద్వియుక్తః పరమేశ్వరః ॥ ౨౩॥
 జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యాఖ్యా సంసృతిర్యా ప్రవర్తతే ।

తస్యా విలక్షణః సాక్షీ చిన్మాత్రస్వం రఘూత్తమ ॥ ౨౪॥

త్వత్త ఏవ జగజ్జాతం త్వయి సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్ ।

త్వయ్యేవ లీయతే కృత్స్నం తస్మాత్త్వం సర్వకారణమ్ ॥ ౨౫॥

రజ్జావహిమివాత్మానం జీవం జ్ఞాత్వా భయం భవేత్ ।

పరాత్మాహమితి జ్ఞాత్వా భయదుఃఖైర్విముచ్యతే ॥ ౨౬॥

చిన్మాత్రజ్యోతిషా సర్వాః సర్వదేహేషు బుద్ధయః ।

త్వయా యస్మాత్ప్రకాశ్యన్తే సర్వస్యాత్మా తతో భవాన్ ॥ ౨౭॥

అజ్ఞానాన్వ్యసృతే సర్వం త్వయి రజ్జౌ భుజ్జవత్ ।

త్వజ్ఞానాల్లీయతే సర్వం తస్మాజ్ఞానం సదాభ్యసేత్ । ౨౮॥

త్వత్పాదభక్తియుక్తానాం విజ్ఞానం భవతి క్రమాత్ ।

తస్మాత్త్వద్భక్తియుక్తా యే ముక్తిభాజస్త ఏవ హి ॥ ౨౯॥

అహం త్వద్భక్తభక్తానాం తద్భక్తానాం చ కింకరః ।

అతో మామనుగృహ్ణిష్య మోహయస్వ న మాం ప్రభో ॥ ౩౦॥

త్వన్నాభికమతోత్పన్నో బ్రహ్మ మే జనకః ప్రభో ।

అతస్తవాహం పౌత్రోఽస్మి భక్తం మాం పాహి రాఘవ ॥ ౩౧॥

ఇత్యుక్త్వా బహుశో నత్వా స్వానన్దాశ్రుపరిప్లుతః ।

ఉవాచ వచనం రామ బ్రహ్మణా నోదితోఽస్మ్యహమ్ ॥ ౩౨॥

రావణస్య వధార్థాయ జాతోఽసి రఘుసత్తమ ।

ఇదాసీం రాజ్యరక్షార్థం పితా త్వామభిషేక్ష్యతి ॥ ౩౩॥

యది రాజ్యాభిసంసక్తో రావణం న హనిష్యసి ।

ప్రతిజ్ఞా తే కృతా రామ భూభారహరణాయ వై ॥ ౩౪॥

తత్సత్యం కురు రాజేన్ద్ర సత్యసన్దస్త్వమేవ హి ।

శ్రుత్వైతద్గదితం రామో నారదం ప్రాహ సస్మితమ్ ॥ ౩౫॥

శృణు నారద మే కింఞ్చిద్విద్యతేఽవిదితం క్వచిత్ ।

ప్రతిజ్ఞాతం చ యత్పూర్వం కరిష్యే తన్న సంశయః ॥ ౩౬॥

కిన్తు కాలానురోధేన తత్తత్ప్రార్థనజ్ఞయాత్ ।

హరిష్యే సర్వభూభారం క్రమేణాసురమణ్డలమ్ ॥ ౩౭॥

రావణస్య వినాశార్థం శ్వో గన్తా దణ్డకాననమ్ |
 చతుర్దశ సమాస్తత్ర హ్యుపిత్వా మునివేషధృక్ || ౩౮ ||
 సీతామిషేణ తం దుష్టం సకులం నాశయామ్యహమ్ |
 ఏవం రామే ప్రతిజ్ఞాతే నారదః ప్రముమోద హ || ౩౯ ||
 ప్రదక్షిణత్రయం కృత్వా దణ్డవత్ప్రణిపత్య తమ్ |
 అనుజ్ఞాతశ్చ రామేణ యయౌ దేవగతిం మునిః || ౪౦ ||
 సంవాదం పఠతి శ్శోణోతి సంస్మరేద్వా
 యో నిత్యం మునివరరామయోః సభక్త్యా |
 సమ్ప్రొప్పోత్సమరసుదుర్లభం విమోక్షం
 కైవల్యం విరతిపురఃసరం క్రమేణ || ౪౧ ||
 ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే
 అయోధ్యాకాణ్డే ప్రథమః సర్గః || ౧ ||

|| ద్వితీయః సర్గః ||

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ | (శ్రీపరమేశ్వర ఉవాచ |)
 అథ రాజా దశరథః కదాచిద్రహసి స్థితః |
 వసిష్ఠం స్వకులాచార్యమాహూయేదమభాషత || ౧ ||
 భగవన్ రామమఖిలాః ప్రశంసన్తి ముహుర్ముహుః |
 పౌరాశ్చ నిగమా వృద్ధా మన్త్రిణశ్చ విశేషతః || ౨ ||
 తతః సర్వగుణోపేతం రామం రాజీవలోచనమ్ |
 జ్యేష్ఠం రాజ్యేఽభిషేక్ష్వామి వృద్ధోఽహం మునిపుంగవ || ౩ ||
 భరతో మాతులం ద్రష్టుం గతః శత్రుఘ్నసంయుతః |
 అభిషేక్ష్వే శ్వ ఏవాశు భవన్తస్సచ్చానుమోదతామ్ || ౪ ||
 సమ్భారాః సమ్భియన్తాం చ గచ్ఛ మన్త్రయ రాఘవమ్ |
 ఉచ్ఛీయన్తాం పతాకాశ్చ నానావర్ణాః సమన్తతః || ౫ ||
 తోరణాని విచిత్రాణి స్వర్ణముక్తామయాని వై |
 ఆహూయ మన్త్రిణం రాజా సుమన్త్రం మన్త్రిసత్తమమ్ || ౬ ||

ఆజ్ఞాపయతి యద్యత్త్వాం మునిస్తత్తత్సమానయ |
 యావరాజ్యేఽభిషేక్ష్వామి శ్వోభూతే రఘునందనమ్ || ౭ ||
 తథేతి హర్షాత్స మునిం కిం కరోమీత్యభాషత |
 తమువాచ మహాతేజా వసిష్ఠో జ్ఞానినాం వరః || ౮ ||
 శ్వః ప్రభాతే మధ్యకక్షే కన్యకాః స్వర్ణభూషితాః |
 తిష్ఠన్తు షోడశ గజాః స్వర్ణరత్నాది భూషితాః || ౯ ||
 చతుర్దస్తః సమాయాతు ఐరావతకులోద్భవః |
 నానాశిర్థోదకైః పూర్ణాః స్వర్ణకుమ్భాః సహస్రశః || ౧౦ ||
 స్థాప్యన్తాం నవవైయాఘ్రచర్మాణీ శ్రీణి చానయ |
 శ్వేతచ్ఛత్రం రత్నదణ్డం ముక్తామణివిరాజితమ్ || ౧౧ ||
 దివ్యమాల్యాని వస్త్రాణి దివ్యాన్యాభరణాని చ |
 మునయః సత్కృతాస్తత్ర తిష్ఠన్తు కుశపాణయః || ౧౨ ||
 నర్తకో వారముఖ్యాశ్చ గాయకా వేణుకాస్తథా |
 నానావాదిత్రకుశలా వాదయన్తు నృపాఙ్గణే || ౧౩ ||
 హస్త్యశ్వరథపాదాతా బహిస్తిష్ఠన్తు సాయుధాః |
 నగరే యాని తిష్ఠన్తి దేవతాయతనాని చ || ౧౪ ||
 తేషు ప్రవర్తతాం పూజా నానాబలిభిరావృతా |
 రాజానః శీఘ్రమాయాన్తు నానోపాయనపాణయః || ౧౫ ||
 ఇత్యాదిశ్య మునిః శ్రీమాన్ సుమన్త్రం నృపమన్త్రిణమ్ |
 స్వయం జగమ భవనం రాఘవస్యాతిశోభనమ్ || ౧౬ ||
 రథమారుహ్య భగవాన్ వసిష్ఠో మునిస్తత్తమః |
 శ్రీణి కక్షాణ్యతిక్రమ్య రథాత్క్షితిమవాతరత్ || ౧౭ ||
 అన్తః ప్రవిశ్య భవనం స్వాచార్యత్వాదవారితః |
 గురుమాగతమాజ్ఞాయ రామస్తూర్ణః కృతాఙ్జలిః || ౧౮ ||
 ప్రత్యుద్గమ్య నమస్కృత్య దణ్డవద్భక్తిసంయుతః |
 స్వర్ణపాత్రేణ పానీయమానినాయాశు జానకీ || ౧౯ ||
 రత్నాసనే సమావేశ్య పాదౌ ప్రక్షాల్య భక్తితః |
 తదపః శిరసా ధృత్వా సీతాయా సహ రాఘవః || ౨౦ ||

ధన్యోఽస్మిత్యబ్రవీద్రామస్తవ పాదామ్బుధారణాత్ |
 శ్రీరామేణైవముక్తస్తు ప్రహసన్ మునిరబ్రవీత్ || ౨౧||
 త్వత్పాదసలిలం ధృత్వా ధన్యోఽభూద్గిరిజాపతిః |
 బ్రహ్మపి మత్ప్రితా తే హి పాదతీర్థహతాశుభః || ౨౨||
 ఇధాసీం భాషనే యత్త్వం లోకానాముపదేశకృత్ |
 జానామి త్వాం పరాత్మానం లక్ష్మ్యో సజ్జాతమీశ్వరమ్ || ౨౩||
 దేవకార్యార్థసిద్ధ్యర్థం భక్తానాం భక్తిసిద్ధయే |
 రావణస్య వధార్థాయ జాతం జానామి రాఘవ || ౨౪||
 తథాపి దేవకార్యార్థం గుహ్యం నోద్ఘాటయామ్యహమ్ |
 తథా త్వం మాయయా సర్వం కరోషి రఘునన్దన || ౨౫||
 తథైవానువిధాన్యోఽహం శిష్యస్త్యం గురురప్యహమ్ |
 గురుర్గురూణాం త్వం దేవ పితృణాం త్వం పితామహః || ౨౬||
 అన్తర్యామీ జగద్యాత్రావాహకస్త్వమగోచరః |
 శుద్ధసత్త్వమయం దేహం ధృత్వా స్వాధీనసమ్భవమ్ || ౨౭||
 మనుష్య ఇవ లోకేఽస్మిన్ భాసి త్వం యోగమాయయా |
 పౌరోహిత్యమహం జానే విగర్హ్యం దూష్యజీవనమ్ || ౨౮||
 ఇచ్ఛాకూణాం కులే రామః పరమాత్మా జనిష్యతే |
 ఇతి జ్ఞాతం మయా పూర్వం బ్రహ్మణా కథితం పురా || ౨౯||
 తతోఽహమాశయా రామ తవ సమ్బన్ధకాఙ్క్షయా |
 అకార్షం గర్హితమపి తవాచార్యత్వసిద్ధయే || ౩౦||
 తతో మనోరథో మేఽద్య ఫలితో రఘునన్దన |
 త్వదధీనా మహామాయా సర్వలోకైకమోహినీ || ౩౧||
 మాం యథా మోహయేన్నైవ తథా కురు రఘూద్యహ |
 గురునిష్కృతికామస్త్యం యది దేహ్యేతదేవ మే || ౩౨||
 ప్రసంజాత్సర్వమప్యుక్తం న వాచ్యం కుత్రచిన్మయా |
 రాజ్ఞా దశరథేనాహం ప్రేషితోఽస్మి రఘూద్యహ || ౩౩||

త్వామామస్త్రయితం రాజ్యే శ్వోఽభిషేక్ష్యతి రాఘవ |
 అద్య త్వం సీతయా సార్థముపవాసం యథావిధి || ౩౪ ||
 కృత్వా శుచిర్భూమిశాయీ భవ రామ జితేన్ద్రియః |
 గచ్ఛామి రాజసాన్నిధ్యం త్వం తు ప్రాతర్గమిష్యసి || ౩౫ ||
 ఇత్యుక్త్వా రథమారుహ్య యయౌ రాజగురుర్ఘ్రతమ్ |
 రామోఽపి లక్ష్మణం దృష్ట్వా ప్రహసన్నిదమబ్రవీత్ || ౩౬ ||
 సామిత్రే యౌవరాజ్యే మే శ్వోఽభిషేకో భవిష్యతి |
 నిమిత్తమాత్రమేవాహం కర్తా భోక్తా త్వమేవ హి || ౩౭ ||
 మమ త్వం హి బహిఃప్రాణో నాత్ర కార్య విచారణా |
 తతో వసిషేన యథా భాషితం తత్తథాకరోత్ || ౩౮ ||
 వసిష్ఠోఽపి నృపం గత్వా కృతం సర్వం న్యవేదయత్ |
 వసిష్ఠస్య పురో రాజ్ఞా హ్యుక్తం రామాభిషేచనమ్ || ౩౯ ||
 యదా తథైవ నగరే శ్రుత్వా కశ్చిత్పుమాన్ జగౌ |
 కౌసల్యాయై రామమాత్రే సుమిత్రాయై తథైవ చ || ౪౦ ||
 శ్రుత్వా తే హర్షసమ్పూర్ణే దదతుర్వారముత్తమమ్ |
 తస్మై తతః ప్రీతమనాః కౌసల్య పుత్రవత్సలా || ౪౧ ||
 లక్ష్మీం పర్యచరదేవీం రామస్యార్థప్రసిద్ధయే |
 సత్యవాదీ దశరథః కరోత్యేవ ప్రతిశ్రుతమ్ || ౪౨ ||
 కైకేయీవశగః కిన్తు కాముకః కిం కరిష్యతి |
 ఇతి వ్యాకులచిత్తా సా దుర్గాం దేవీమపూజయత్ || ౪౩ ||
 ఏతస్మిన్ననరే దేవా దేవీం వాణీమచోదయన్ |
 గచ్ఛ దేవి భువో లోకమయోధ్యాయాం ప్రయత్నతః || ౪౪ ||
 రామాభిషేకవిఘ్నార్థం యతస్య బ్రహ్మవాక్యతః |
 మన్థరాం ప్రవిశస్వాదౌ కైకేయీం చ తతః పరమ్ || ౪౫ ||
 తతో విఘ్నై సముత్పన్నే పునరేహి దివం శుభే |
 తథేత్యుక్త్వా తథా చక్రే ప్రవివేశాథ మన్థరామ్ || ౪౬ ||
 సాపి కుబ్జా త్రివక్త్రా తు ప్రాసాదాగ్రమథారుహత్ |
 నగరం పరితో దృష్ట్వా సర్వతః సమలఙ్కృతమ్ || ౪౭ ||

నానాతోరణసమ్బాధం పతాకాభిరలఙ్కృతమ్ ।
సర్వోత్పవసమాయుక్తం విస్మితా పునరాగమత్ ॥ ౪౮॥
ధాత్రీం పప్రచ్ఛ మాతః కిం నగరం సమలఙ్కృతమ్ ।
నానోత్పవసమాయుక్తా కౌసల్యా చాతిహర్షితా ॥ ౪౯॥
దదాతి విప్రముఖ్యేభ్యో వస్త్రాణి వివిధాని చ ।
తామువాచ తదా ధాత్రీ రామచన్ద్రాభిషేచనమ్ ॥ ౫౦॥
శ్వో భవిష్యతి తేనాద్య సర్వతోఽలఙ్కృతం పురమ్ ।
తచ్చుత్వా త్వరితం గత్వా కైకేయాం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౫౧॥
పర్యఙ్కస్థాం విశాలాక్షీమేకాన్తే పర్యవస్థితామ్ ।
కిం శేషే దుర్భగే మూఢే మహద్భయముపస్థితమ్ ॥ ౫౨॥
న జానీషేఽతిసౌన్దర్యమానినీ మత్తగామినీ ॥ ౫౩॥
రామస్యానుగ్రహోద్రాఙ్ఘః శ్వోఽభిషేకో భవిష్యతి ।
తచ్చుత్వా సహసోత్థాయ కైకేయా ప్రియవాదినీ ॥ ౫౪॥
తస్యై దివ్యం దదౌ స్వర్ణనూపురం రత్నభూషితమ్ ।
హర్షస్థానే కిమితి మే కథ్యతే భయమాగతమ్ ॥ ౫౫॥
భరతాదధికో రామః ప్రియకృన్యే ప్రియంవదః ।
కౌసల్యాం మాం సమం పశ్యన్ సదా శుశ్రూషతే హి మామ్ ॥ ౫౬॥
రామాద్భయం కిమాపన్నం తవ మూఢే వదస్వ మే ।
తచ్చుత్వా విషసాదాథ కుబ్జాఽకారణవైరిణీ ॥ ౫౭॥
శృణు మద్వచనం దేవి యథార్థం తే మహద్భయమ్ ।
త్వాం తోషయన్ సదా రాజా ప్రియవాక్యాని భాషతే ॥ ౫౮॥
కాముకోఽతథ్యవాదీ చ త్వాం వాచా పరితోషయన్ ।
కార్యం కరోతి తస్యా వై రామమాతుః సుపుష్కలమ్ ॥ ౫౯॥
మనన్యేతన్నిధాయైవ ప్రేషయామాస తే సుతమ్ ।
భరతం మాతులకులే ప్రేషయామాస సానుజమ్ ॥ ౬౦॥
సుమిత్రాయాః సమీచీనం భవిష్యతి న సంశయః ।

లక్ష్మణో రామమన్వేతి రాజ్యం సోఽనుభవిష్యతి || ౬౧||
 భరతో రాఘవస్యాగ్రే కిఙ్కరో వా భవిష్యతి |
 వివాస్యతే వా నగరాత్పూజైర్వా హాప్యతేఽచిరాత్ || ౬౨||
 త్వం తు దాసీవ కౌసల్యాం నిత్యం పరిచరిష్యసి |
 తతోఽపి మరణం శ్రేయో యత్సపత్న్యాః పరాభవః || ౬౩||
 అతః శీఘ్రం యతస్వాద్య భరతస్యాభిషేచనే |
 రామస్య వనవాసార్థం వర్షాణి నవ పఞ్చ చ || ౬౪||
 తతో రూఢోఽభయే పుత్రస్తవ రాజ్ఞి భవిష్యతి |
 ఉపాయం తే ప్రవక్ష్యామి పూర్వమేవ సునిశ్చితమ్ || ౬౫||
 పురా దేవాసురే యుద్ధే రాజా దశరథః స్వయమ్ |
 ఇన్ద్రిణ యాచితో ధన్వీ సహాయార్థం మహారథః || ౬౬||
 జగామ సేనయా సార్థం త్వయా సహ శుభాననే |
 యుద్ధం ప్రకుర్వతస్తస్య రాక్షసైః సహ ధన్వినః || ౬౭||
 తదాక్షకీలో న్యవతచ్ఛిన్నస్తస్య న వేద సః |
 త్వం తు హస్తం సమావేశ్య కీలరన్ధ్రేఽతిధైర్యతః || ౬౮||
 స్థితవత్ససితాపాఙ్గి పతిప్రాణపరీప్పయా |
 తతో హత్వాసురాన్ సర్వాన్ దదర్శ త్వామరిన్దమః || ౬౯||
 ఆశ్చర్యం పరమం లేభే త్వామాలిఙ్గ్య ముదాన్వితః |
 వృణీష్య యత్రే మనసి వాఞ్చితం వరదోఽస్మ్యహమ్ || ౭౦||
 వరద్వయం వృణీష్య త్వమేవం రాజావదత్స్వయమ్ |
 త్వయోక్తో వరదో రాజన్ యది దత్తం వరద్వయమ్ || ౭౧||
 త్వయ్యేవ తిష్ఠతు చిరం న్యాసభూతం మమానఘ |
 యదా మేఽవసరో భూయాత్తదా దేహి వరద్వయమ్ || ౭౨||
 తథేతుక్త్యా స్వయం రాజా మన్దిరం వ్రజ సువ్రతే |
 త్వత్తః శ్రుతం మయా పూర్వమిదాసీం స్మృతిమాగతమ్ || ౭౩||
 అతః శీఘ్రం ప్రవిశ్యాద్య క్రోధాగారం రుషాన్వితా |
 విముచ్య సర్వాభరణం సర్వతో వినికీర్య చ || ౭౪||

భూమావేవ శయానా త్వం తూష్టిమాతిష్ఠ భామిని ।
 యావత్సత్యం ప్రతిజ్ఞాయ రాజాభీష్టం కరోతి తే ॥ ౭౫॥
 శ్రుత్వా త్రివక్రయోక్తం తత్తదా కేకయనన్దినీ ।
 తథ్యమేవాఖిలం మేనే దుఃసంక్లాహితవిభ్రమా ॥ ౭౬॥
 తామాహ కైకేయీ దుష్టా కుతస్తే బుద్ధిరీదృశీ ।
 ఏవం త్వాం బుద్ధిసమ్మన్నాం న జానే వక్రసున్దరి ॥ ౭౭॥
 భరతో యది రాజా మే భవిష్యతి సుతః ప్రియః ।
 గ్రామాన్ శతం ప్రదాస్యామి మమ త్వం ప్రాణవల్లభా ॥ ౭౮॥
 ఇత్యుక్త్వా కోపభవనం ప్రవిశ్య సహసా రుషా ।
 విముచ్య సర్వాభరణం పరికీర్య సమన్తతః ॥ ౭౯॥
 భూమౌ శయానా మలినా మలినామ్బురధారిణీ ।
 ప్రోవాచ శృణు మే కుభ్జే యావద్రామో వనం వ్రజేత్ ॥ ౮౦॥
 ప్రాణాన్తస్యక్ష్యేఽథ వా వక్రే శయిష్యే తావదేవ హి ।
 నిశ్చయం కురు కల్యాణీ కల్యాణం తే భవిష్యతి ॥ ౮౧॥
 ఇత్యుక్త్వా ప్రయయౌ కుభ్జా గృహం సాఽపి తథాకరోత్ ॥ ౮౨॥
 ధీరోఽత్యన్తదయాన్వితోఽపి సగుణాచారాన్వితో వాథవా
 నీతిజ్ఞో విధివాదదేశికపరో విద్యావివేకోఽథవా ।
 దుష్టానామతిపాపభావితధియాం సజ్గం సదా చేద్భజేత్
 తద్బుద్ధ్యా పరిభావితో వ్రజతి తత్సామ్యం క్రమేణ సుఫలమ్ ॥ ౮౩॥
 అతః సజ్గః పరిత్యాజ్యో దుష్టానాం సర్వదైవ హి ।
 దుఃసంక్లీ చ్యవతే స్వార్థాద్యథేయం రాజకన్యకా ॥ ౮౪॥
 ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే
 అయోధ్యాకాణ్డే ద్వితీయః సర్గః ॥ ౨॥

॥ తృతీయః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ । (శ్రీపరమేశ్వర ఉవాచ ।)
 తతో దశరథో రాజా రామాభ్యుదయకారణాత్ ।

ఆదిశ్య మన్త్రిప్రకృతీః సానన్దో గృహమావిశత్ ॥ ౧॥

తత్రాదృష్ట్వా ప్రియాం రాజా కిమేతదితి విహ్వలః ।
యా పురా మన్దిరం తస్యాః ప్రవిష్టే మయి శోభనా ॥ ౨॥

హసన్తి మాముపాయాతి సా కిం నైవాద్య దృశ్యతే ।
ఇత్యాత్మన్యేవ సఞ్చిన్త్య మనసాతివిదూయతా ॥ ౩॥

పప్రచ్ఛ దాసీనికరం కుతో వః స్వామిసీ శుభా ।
నాయాతి మాం యథాపూర్వం మత్ప్రియా ప్రియదర్శనా ॥ ౪॥

తా ఊచుః క్రోధభవనం ప్రవిష్టా వైవ విద్యుహే ।
కారణం తత్ర దేవ త్వం గత్వా నిశ్చేతుమర్హసి ॥ ౫॥

ఇత్యుక్తో భయసన్తస్తో రాజా తస్యాః సమీపగః ।
ఉపవిశ్య శన్దైరేహం స్పృశన్వై పాణినాబ్రవీత్ ॥ ౬॥

కిం శేషే వసుధాపృష్టే పర్యఙ్కాదీన్ విహాయ చ ।
మాం త్వం ఖేదయసే భీరు యతో మాం నావభాషసే ॥ ౭॥

అలఙ్కారం పరిత్యజ్య భూమా మలినవాససా ।
కిమర్థం బ్రూహి సకలం విధాన్యే తవ వాఞ్చితమ్ ॥ ౮॥

కో వా తవాహితం కర్తా నారీ వా పురుషోఽపి వా ।
స మే దణ్ణ్యశ్చ వధ్యశ్చ భవిష్యతి న సంశయః ॥ ౯॥

బ్రూహి దేవి యథా ప్రీతిస్తదవశ్యం మమగ్రతః ।
తదిదాసీం సాధయిష్యే సుదుర్లభమపి క్షణాత్ ॥ ౧౦॥

జానాసి త్వం మమ స్వాన్తం ప్రియం మాం స్వవశే స్థితమ్ ।
తథాపి మాం ఖేదయసే వృథా తవ పరిశ్రమః ॥ ౧౧॥

బ్రూహి కిం ధనినం కుర్యాం దరిద్రం తే ప్రియఙ్కరమ్ ।
ధనినం క్షణమాత్రేణ నిర్ధనం చ తవాహితమ్ ॥ ౧౨॥

బ్రూహి కం వా వధిష్యామి వధార్హో వా విమోక్ష్యతే ।
కిమత్ర బహునోక్తేన ప్రాణాన్ దాస్యామి తే ప్రియే ॥ ౧౩॥

మమ ప్రాణాత్ప్రియతరో రామో రాజీవలోచనః ।
తస్యోపరి శపే బ్రూహి త్వద్ధితం తత్కరోమ్యహమ్ ॥ ౧౪॥

ఇతి బ్రువాణం రాజానం శపన్తం రాఘవోపరి ।
 శనైర్విమృజ్య నేత్రే సా రాజానం ప్రత్యభాషత ॥ ౧౫॥
 యది సత్యప్రతిజ్ఞోఽసి శపథం కురుషే యది ।
 యాచ్ఛాం మే సఫలాం కర్తుం శీఘ్రమేవ త్వమర్హసి ॥ ౧౬॥
 పూర్వం దేవాసురే యుద్ధే మయా త్వం పరిరక్షితః ।
 తదా వరద్వయం దత్తం త్వయా మే తుష్టచేతసా ॥ ౧౭॥
 తద్వయం న్యాసభూతం మే స్థాపితం త్వయి సువ్రత ।
 తత్ప్రకేన వరేణాశు భరతం మే ప్రియం సుతమ్ ॥ ౧౮॥
 ఏభిః సమృద్ధితసమ్భారైర్వైవరాజ్యేఽభిషేచయ ।
 అపరేణ వరేణాశు రామో గచ్ఛతు దణ్డకాన్ ॥ ౧౯॥
 మునివేషధరః శ్రీమాన్ జటావల్కలభూషణః ।
 చతుర్దశ సమాస్తత్ర కన్దమూలఫలాశనః ॥ ౨౦॥
 పునరాయాతు తస్యాస్త్రే వనే వా తిష్ఠతు స్వయమ్ ।
 ప్రభాతే గచ్ఛతు వనం రామో రాజీవలోచనః ॥ ౨౧॥
 యది కిఞ్చిద్విలమేభృత ప్రాణాన్తస్యక్ష్యే తవగ్రతః ।
 భవ సత్యప్రతిజ్ఞస్త్వమేతదేవ మమ ప్రియమ్ ॥ ౨౨॥
 శ్రుత్వైతద్ధారుణం వాక్యం కైకేయ్యా రోమహర్షణమ్ ।
 నిపపాత మహీపాలో వజ్రాహత ఇవాచలః ॥ ౨౩॥
 శనైరున్మీల్య నయనే విమృజ్య పరయా భియా ।
 దుఃస్వప్నో వా మయా దృష్టో హ్యాథవా చిత్తవిభ్రమః ॥ ౨౪॥
 ఇత్యాలోక్య పురః పత్నిం వ్యాఘ్రీమివ పురః స్థితామ్ ।
 కిమిదం భాషసే భద్రే మమ ప్రాణహరం వచః ॥ ౨౫॥
 రామః కమపరాధం తే కృతవాన్ కమలేక్షణః ।
 మమాగ్రే రాఘవగుణాన్ వర్ణయస్యనిశం శుభాన్ ॥ ౨౬॥
 కౌసల్యాం మాం సమం పశ్యన్ శుశ్రూషా కురుతే సదా ।
 ఇతి బ్రువన్తీ త్వం పూర్వమిదానీం భాషనేఽన్యథా ॥ ౨౭॥
 రాజ్యం గృహాణ పుత్రాయ రామస్తిష్ఠతు మన్దిరే ।

అనుగృహ్ణీష్య మాం వామే రామాన్నాస్తి భయం తవ || ౨౮||

ఇత్యుక్త్వాశ్రుపరీతాక్షః పాదయోర్నిపపాత హ |

కైకేయీ ప్రత్యువాచేదం సాపి రక్తాస్త్రతోచనా || ౨౯||

రాజేన్ద్ర కిం త్వం భ్రాన్తోఽసి ఉక్తం తద్భాషనేఽన్యథా |

మిథ్యా కరోషి చేత్స్వీయం భాషితం నరకో భవేత్ || ౩౦||

వనం న గచ్ఛేద్యధి రామవన్యః

ప్రభాతకాలేఽజినచీరయుక్తః |

ఉద్భస్థనం వా విషభక్షణం వా

కృత్వా మరీష్యే పురతస్తవాహమ్ || ౩౧||

సత్యప్రతిజ్ఞోఽహమితిహ లోకే

విడమ్బనే సర్వసభాస్తరేషు |

రామోపరి త్వం శపథం చ కృత్వా

మిథ్యాప్రతిజ్ఞో నరకం ప్రయాహి || ౩౨||

ఇత్యుక్తః త్రియయా దీనో మగ్నో దుఃఖార్ణవే నృపః |

మూర్చ్ఛితః పతితో భూమా విసజ్ఞో మృతకో యథా || ౩౩||

ఏవం రాత్రిర్గతా తస్య దుఃఖాత్సంవత్సరోపమా |

అరుణోదయకాలే తు వన్దినో గాయకా జగుః || ౩౪||

నివారయిత్వా తాన్ సర్వాన్ కైకేయీ రోషమాస్థితా |

తతః ప్రభాతసమయే మధ్యకక్షముపస్థితాః || ౩౫||

బ్రాహ్మణాః క్షత్రియా వైశ్యా ఋషయః కన్యకాస్తథా |

ఛత్రం చ చామరం దివ్యం గజో వాజీ తదైవ చ || ౩౬||

అన్యాశ్చ వారముఖ్యా యాః పౌరజానపదాస్తథా |

వసిష్ఠేన యథాజ్ఞప్తం తత్సర్వం తత్ర సంస్థితమ్ || ౩౭||

స్త్రీయో బాలాశ్చ వృద్ధాశ్చ రాత్రౌ నిద్రాం న లేభిరే |

కదా ద్రక్ష్యామహే రామం పీతకౌశేయవాససమ్ || ౩౮||

సర్వాభరణసమ్పన్నం కిరీటకటకోజ్జ్వలమ్ |

కౌస్తుభాభరణం శ్యామం కన్దర్పశతసున్దరమ్ || ౩౯||

అభిషిక్తం సమాయాతం గజారూఢం స్మితాననమ్ |

శ్వేతచ్ఛత్రధరం తత్ర లక్ష్మణం లక్షణాన్వితమ్ ॥ ౪౦॥
 రామం కదా వా ద్రక్ష్యామః ప్రభాతం వా కదా భవేత్ ।
 ఇత్యుత్సుకధియః సర్వే బభూవుః పురవాసినః ॥ ౪౧॥
 నేదాసీముత్థితో రాజా కిమర్థం చేతి చిన్తయన్ ।
 సుమన్తః శనకైః ప్రాయాద్యత్ర రాజాఽవతిష్ఠతే ॥ ౪౨॥
 వర్ధయన్ జయశబ్దేన ప్రణమన్ శిరసా నృపమ్ ।
 అతిఖిన్నం నృపం దృష్ట్వా కైకేయాం సమపృచ్ఛత ॥ ౪౩॥
 దేవి కైకేయి వర్ధస్య కిం రాజా దృశ్యతేఽన్యథా ।
 తమాహ కైకేయా రాజా రాత్రౌ నిద్రాం న లబ్ధవాన్ ॥ ౪౪॥
 రామరామేతి రామేతి రామమేవానుచిన్తయన్ ।
 ప్రజాగరేణ వై రాజా హ్యస్వస్థ ఇవ లక్ష్యతే ।
 రామమానయ శీఘ్రం త్వం రాజా ద్రష్టుమిహేచ్ఛతి ॥ ౪౫॥
 ఆశ్రత్వా రాజవచనం కథం గచ్ఛామి భామిని ।
 తచ్ఛ్చత్వా మన్త్రిణో వాక్యం రాజా మన్త్రిణమబ్రవీత్ ॥ ౪౬॥
 సుమన్త రామం ద్రక్ష్యామి శీఘ్రమానయ సున్దరమ్ ।
 ఇత్యుక్తస్త్వరితం గత్వా సుమన్తో రామమన్దిరమ్ ॥ ౪౭॥
 అవారితః ప్రవిష్టోఽయం త్వరితం రామమబ్రవీత్ ।
 శీఘ్రమాగచ్ఛ భద్రం తే రామ రాజీవలోచన ॥ ౪౮॥
 పితృగ్రేహం మయా సార్ధం రాజా త్వాం ద్రష్టుమిచ్ఛతి ।
 ఇత్యుక్తో రథమారుహ్య సమ్భ్రమాత్త్వరితో యయా ॥ ౪౯॥
 రామః సారథినా సార్ధం లక్ష్మణేన సమన్వితః ।
 మధ్యకక్షే వసిష్ఠాదీన్ పశ్యన్నేవ త్వరాన్వితః ॥ ౫౦॥
 పితుః సమీపం సజ్గమ్య ననామ చరణౌ పితుః ।
 రామమాలింగ్గతం రాజా సముత్థాయ ససమ్భ్రమః ॥ ౫౧॥
 బాహూ ప్రసార్య రామేతి దుఃఖాన్మధ్యే పపాత హా ।
 హా హేతి రామన్తం శీఘ్రమాలింగాజ్ఞే న్యవేశయత్ ॥ ౫౨॥
 రాజానం మూర్చ్ఛితం దృష్ట్వా చుక్రుశుః సర్వయోషితః ।

కిమర్థం రోదనమితి వసిష్టోఽపి సమావిశత్ || ౫౩||

రామః పప్రచ్ఛ కిమిదం రాజ్ఞో దుఃఖస్య కారణమ్ |

ఏవం పృచ్ఛతి రామే సా కైకేయీ రామమబ్రవీత్ || ౫౪||

త్వమేవ కారణం హ్యత్ర రాజ్ఞో దుఃఖోపశాన్తయే |

కిఞ్చిత్కార్యం త్వయా రామ కర్తవ్యం నృపతేర్హితమ్ || ౫౫||

కురు సత్యప్రతిజ్ఞస్త్వం రాజానం సత్యవాదినమ్ |

రాజ్ఞా వరద్యయం దత్తం మమ సస్తుష్టచేతసా || ౫౬||

త్వదధీనం తు తత్సర్వం వక్తుం త్వాం లజ్జితే నృపః |

సత్యపాశేన సమ్బద్ధం పితరం త్రాతుమర్హసి || ౫౭||

పుత్రశబ్దేన చైతద్ధి నరకాత్త్రాయతే పితా |

రామస్తయోదితం శ్రుత్వా శూలేనాభిహతో యథా || ౫౮||

వ్యథితః కైకేయీం ప్రాహ కిం మామేవం ప్రభాషసే |

పిత్రర్థే జివితం దాస్యే పిబేయం విషముల్బణమ్ || ౫౯||

సీతాం త్యక్త్యేఽథ కౌసల్యాం రాజ్యం చాపి త్యజామ్యహమ్ |

అనాజ్ఞప్తోఽపి కురుతే పితుః కార్యం స ఉత్తమః || ౬౦||

ఉక్తః కరోతి యః పుత్రః స మధ్యమ ఉదాహృతః |

ఉక్తోఽపి కురుతే నైవ స పుత్రో మల ఉచ్యతే || ౬౧||

అతః కరోమి తత్సర్వం యన్మామాహ పితా మమ |

సత్యం సత్యం కరోమ్యేవ రామో ద్విర్నాభిభాషతే || ౬౨||

ఇతి రామప్రతిజ్ఞాం సా శ్రుత్వా వక్తుం ప్రచక్రమే |

రామ త్వదభిషేకార్థం సమ్భారాః సమ్భృతాశ్చ యే || ౬౩||

తైరేవ భరతోఽవశ్యమభిషేచ్యః ప్రియో మమ |

అపరేణ వరేణాశు చీరవాసా జటాధరః || ౬౪||

వనం ప్రయాహి శీఘ్రం త్వమద్వైవ పితురాజ్ఞయా |

చతుర్దశ సమాస్తత్ర వస మున్యన్నభోజనః || ౬౫||

ఏతదేవ పితుస్తేఽద్య కార్యం త్వం కర్తుమర్హసి |

రాజా తు లజ్జితే వక్తుం త్వామేవం రఘునన్దన || ౬౬||

శ్రీరామ ఉవాచ

భరతస్యైవ రాజ్యం స్యాదహం గచ్ఛామి దణ్డకాన్ |
కిన్తు రాజా న వక్తీహ మాం న జానేఽత్ర కారణమ్ || ౬౭||

శ్రుత్వైతద్రామవచనం దృష్ట్వా రామం పురః స్థితమ్ |
ప్రాహ రాజా దశరథో దుఃఖితో దుఃఖితం వచః || ౬౮||

స్త్రీజితం భ్రాన్తహృదయమున్మార్గపరివర్తినమ్ |
నిగృహ్య మాం గృహణేదం రాజ్యం పాపం న తద్భవేత్ || ౬౯||

ఏవం చేదన్మతం నైవ మాం స్పృశేద్రఘునన్దన |
ఇత్యుక్త్వా దుఃఖనన్తప్తో విలలాప నృపన్తదా || ౭౦||

హా రామ హా జగన్నాథ హా మమ ప్రాణవల్లభ |
మాం విస్మజ్య కథం ఘోరం విపినం గన్తుమర్హసి || ౭౧||

ఇతి రామం సమాల్లిజ్య ముక్తకణ్ఠో రురోద హ |
విమృజ్య నయనే రామః పితుః సజలపాణినా || ౭౨||

ఆశ్వాసయామాస నృపం శనైః స నయకోవిదః |
కిమత్ర దుఃఖేన విభో రాజ్యం శాసతు మేఽనుజః || ౭౩||

అహం ప్రతిజ్ఞాం నిస్తీర్య పునర్యాస్యామి తే పురమ్ |
రాజ్యాత్కీటిగుణం సౌఖ్యం మమ రాజన్ వనే సతః || ౭౪||

త్వత్సత్యపాలనం దేవ కార్యం చాపి భవిష్యతి |
కైకేయ్యాశ్చ ప్రియో రాజన్ వనవాసో మహాగుణః || ౭౫||

ఇదాసీం గన్తుమిచ్ఛామి వ్యేతు మాతుశ్చ హృజ్జ్వరః |
సమ్భారశోచ్యపహ్రియన్తామభిషేకార్థమాహృతాః || ౭౬||

మాతరం సమనుశ్వాస్య అనునీయ చ జానకీమ్ |
ఆగత్య పాదౌ వన్దిత్వా తవ యాస్యే సుఖం వనమ్ || ౭౭||

ఇత్యుక్త్వా తు పరిక్రమ్య మాతరం ద్రష్టుమాయయౌ |
కౌసల్యాపి హరేః పూజాం కురుతే రామకారణాత్ || ౭౮||

హోమం చ కారయామాస బ్రాహ్మణేభ్యో దదౌ ధనమ్ |
ధ్యాయతే విష్ణుమేకాగ్రమనసా మౌనమాస్థితా || ౭౯||

అన్తఃసమేకం ఘనచిత్ప్రకాశం
నిరస్తస్వర్వాతిశయస్వరూపమ్ ।
విష్ణుం సదానన్దమయం హృదజ్జే
సా భావయన్తీ న దదర్శ రామమ్ ॥ ౮౦॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే
అయోధ్యాకాణ్డే తృతీయః సర్గః ॥ ౩॥

॥ చతుర్థః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ । (శ్రీపరమేశ్వర ఉవాచ ।)
తతః సుమిత్రా దృష్టైవనం రామం రాజ్ఞీం ససమ్భుమా ।
కౌసల్యాం బోధయామాస రామోఽయం సముపస్థితః ॥ ౧॥

శ్రుత్వైవ రామనామైషా బహిర్బృష్టిప్రవాహితా ।
రామం దృష్ట్వా విశాలాక్షమాలిక్యోజ్జ్వే న్యవేశయత్ ॥ ౨॥

మూర్ధ్నస్యవస్మ్రాయ పస్పర్శ గాత్రం నీలోత్పలచ్ఛవి ।
భుజ్జ్వ పుత్రేతి చ ప్రాహ మిష్టమన్నం క్షుధార్ద్రితః ॥ ౩॥

రామః ప్రాహ న మే మాతర్భోజనావసరః కుతః ।
దణ్డకాగమనే శీఘ్రం మమ కాలోఽద్య నిశ్చితః ॥ ౪॥

కైకేయీవరదానేన సత్యసన్ధః పితా మమ ।
భరతాయ దదౌ రాజ్యం మమాప్యారణ్యముత్తమమ్ ॥ ౫॥

చతుర్దశ సమాస్తత్ర హ్యుషిత్యా మునివేషధృక్ ।
ఆగమిష్యే పునః శీఘ్రం న చిన్తాం కర్తుమర్హసి ॥ ౬॥

తచ్చుగ్రత్వా సహసోద్విగ్నా మూర్చ్ఛితా పునరుత్థితా ।
ఆహ రామం సుదుఃఖార్తా దుఃఖసాగరసమ్ముతా ॥ ౭॥

యది రామ వనం సత్యం యాసి చేన్నయ మామపి ।
త్వద్విహీనా క్షణార్థం వా జీవితం ధారయే కథమ్ ॥ ౮॥

యథా గౌర్బాలకం వత్సం త్యక్త్వా తిష్ఠేన్న కుత్రచిత్ ।
తథైవ త్వాం న శక్నోమి త్యక్తుం ప్రాణాత్ప్రియం సుతమ్ ॥ ౯॥

భరతాయ ప్రసన్నశ్చేద్రాజ్యం రాజా ప్రయచ్ఛతు ।
 కిమర్థం వనవాసాయ త్వామాజ్ఞాపయతి ప్రియమ్ ॥ ౧౦॥
 కైకేయ్యా వరదో రాజా సర్వస్వం వా ప్రయచ్ఛతు ।
 త్వయా కిమపరాధం హి కైకేయ్యా వా నృపస్య వా ॥ ౧౧॥
 పితా గురుర్యథా రామ తవాహమధికా తతః ।
 పిత్రాఽఽజ్ఞప్తో వనం గన్తుం వారయేయమహం సుతమ్ ॥ ౧౨॥
 యది గచ్ఛసి మద్వాక్యముల్లజ్ఞ్య నృపవాక్యతః ।
 తదా ప్రాణాన్ పరిత్యజ్య గచ్ఛామి యమసాదనమ్ ॥ ౧౩॥
 లక్ష్మణోఽపి తతః శ్రుత్వా కౌసల్యావచనం రుషా ।
 ఉవాచ రాఘవం వీక్ష్య దహన్నివ జగత్త్రయమ్ ॥ ౧౪॥
 ఉన్మత్తం భ్రాన్తమనసం కైకేయావశవర్తినమ్ ।
 బద్ధ్వా నిహన్మి భరతం తద్బన్ధూన్మాతులానపి ॥ ౧౫॥
 అద్య పశ్యన్తు మే శౌర్యం లోకాన్ ప్రదహతః పురా ।
 రామ త్వమభిషేకాయ కురు యత్నమరిన్దమ ॥ ౧౬॥
 ధన్వస్పాణీరహం తత్ర నిహన్యాం విఘ్నకారిణః ।
 ఇతి బ్రువన్తం సౌమిత్రిమాలిజ్య రఘునన్దనః ॥ ౧౭॥
 శూరోఽసి రఘుశార్దూల మమాత్స్యన్తహితే రతః ।
 జానామి సర్వం తే సత్యం కిన్తు తత్సమయో న హి ॥ ౧౮॥
 యదిదం దృశ్యతే సర్వం రాజ్యం దేహాదికం చ యత్ ।
 యది సత్యం భవేత్తత్ర ఆయాసః సఫలశ్చ తే ॥ ౧౯॥
 భోగా మేఘవితానస్థవిద్యుల్లేఖేవ చఞ్చలః ।
 ఆయురప్యగ్నిసన్తప్తోహస్థజలబిన్దువత్ ॥ ౨౦॥
 యథా వ్యాలగలస్థోఽపి భేకో దంశానపేక్షతే ।
 తథా కాలాహినా గ్రస్తో లోకో భోగానశాశ్వతాన్ ॥ ౨౧॥
 కరోతి దుఃఖేన హి కర్మతన్త్రం
 శరీరభోగార్థమహర్మిశం నరః ।
 దేహస్తు భిన్నః పురుషాత్సమీక్ష్యతే
 కో వాత్ర భోగః పురుషేణ భుజ్యతే ॥ ౨౨॥

పితృమాతృసుతభ్రాతృదారబన్ధ్వాదిసజ్గమః ।
ప్రపాయామివ జన్తానాం నద్యాం కాష్ఠాఘవచ్చలః ॥ ౨౩॥

చాయేవ లక్ష్మీశ్చపలా ప్రతీతా
తారుణ్యమమ్భూర్మివదధ్రువం చ ।
స్వప్నోపమం స్త్రీసుఖమాయురల్పం
తథాపి జన్తోరభిమాన ఏషః ॥ ౨౪॥

సంసృతిః స్వప్నసదృశీ సదా రోగాదిసజ్కులా ।
గన్ధర్వనగరప్రఖ్యా మూఢస్తామనువర్తతే ॥ ౨౫॥
ఆయుష్యం క్షీయతే యస్మాదాదిత్యస్య గతాగతైః ।
దృష్ట్వాన్యేషాం జరామృత్యూ కథశ్చీఛ్చన్నైవ బుధ్యతే ॥ ౨౬॥

స ఏవ దివసః సైవ రాత్రిరిత్యేవ మూఢధీః ।
భోగాననుపతత్యేవ కాలవేగం న పశ్యతి ॥ ౨౭॥

ప్రతిక్షణం క్షరత్యేతదాయురామఘటామ్బువత్ ।
సపత్నా ఇవ రోగోఘాః శరీరం ప్రహరన్త్యహో ॥ ౨౮॥

జరా వ్యాఘ్రీవ పురతస్త్వయన్త్యవతిష్ఠతే ।
మృత్యుః సహైవ యాత్యేష సమయం సమ్ప్రతీక్షతే ॥ ౨౯॥

దేహోఽహమ్భావమాపన్నో రాజాహం లోకవిశ్రుతః ।
ఇత్యస్మిన్మనుతే జన్తుః కృమివిడభస్మసజ్జితే ॥ ౩౦॥

త్వగస్థిమాన్సవిణ్మాత్రరేతోరక్తాదిసంయుతః ।
వికారీ పరిణామీ చ దేహ ఆత్మా కథం వద ॥ ౩౧॥

యమాస్థాయ భవాన్లోకం దగ్ధమిచ్చతి లక్ష్మణ ।
దేహోభిమానినః సర్వే దోషాః ప్రాదుర్భవన్తి హి ॥ ౩౨॥

దేహోఽహమితి యా బుద్ధిరవిద్యా సా ప్రకీర్తితా ।
నాహం దేహశ్చిదాత్మేతి బుద్ధిర్విద్యేతి భణ్యతే ॥ ౩౩॥

అవిద్యా సంసృతేర్దేతుర్విద్యా తస్యా నివర్తికా ।
తస్మాద్యత్నః సదా కార్యో విద్యాభ్యాసే ముముక్షుభిః ।
కామక్రోధాదయస్తత్ర శత్రవః శత్రుసూదన ॥ ౩౪॥

తత్రాపి క్రోధ ఏవాలం మోక్షవిఘ్నాయ సర్వదా ।
 యేనావిష్టః పుమాన్ హన్తి పితృభ్రాతృసుహృత్సఖీన్ ॥ 3౫॥
 క్రోధమూలో మనస్తాపః క్రోధః సంసారబన్ధనమ్ ।
 ధర్మక్షయకరః క్రోధస్తస్మాత్క్రోధం పరిత్యజ ॥ 3౬॥
 క్రోధ ఏష మహాన్ శత్రుస్తుష్టా వైతరణీ నదీ ।
 సస్తోషో నన్దనవనం శాన్తిరేవ హి కామధుక్ ॥ 3౭॥
 తస్మాచ్ఛాన్తిం భజస్వాద్యశ శత్రురేవం భవేన్న తే ।
 దేహాన్ద్రియమనఃప్రాణబుద్ధ్యాదిభ్యో విలక్షణః ॥ 3౮॥
 ఆత్మా శుద్ధః స్వయంజ్ఞోఽతిరవికారీ నిరాకృతిః ।
 యావద్దేహాన్ద్రియప్రాణైర్భిన్నత్వం నాత్మనో విదుః ॥ 3౯॥
 తావత్సంసారదుఃఖౌఘైః పీడ్యంతే మృత్యుసంయుతాః ।
 తస్మాత్త్వం సర్వదా భిన్నమాత్మానం హృది భావయ ॥ ౪౦॥
 బుద్ధ్యాదిభ్యో బహిః సర్వమనువర్తస్వ మా ఖిదః ।
 భుజ్జాన్ ప్రారబ్ధమఖిలం సుఖం వా దుఃఖమేవ వా ॥ ౪౧॥
 ప్రవాహపతితం కార్యం కుర్వన్నపి న లిప్యసే ।
 బాహ్యే సర్వత్ర కర్తృత్వమావహన్నపి రాఘవ ॥ ౪౨॥
 అన్యఃశుద్ధస్వభావస్త్వం లిప్యసే న చ కర్మభిః ।
 ఏతన్మయోదితం కృత్స్నం హృది భావయ సర్వదా ॥ ౪3॥
 సంసారదుఃఖైరఖిలైర్బాధ్యసే న కదాచన ।
 త్వమప్యమ్భ మమాఽఽదిష్టం హృది భావయ నిత్యదా ॥ ౪౪॥
 సమాగమం ప్రతీక్షస్వ న దుఃఖైః పీడ్యసే చిరమ్ ।
 న సదైకత్ర సంవాసః కర్మమార్గానువర్తినామ్ ॥ ౪౫॥
 యథా ప్రవాహపతితప్లవానాం సరితాం తథా ।
 చతుర్దశసమా సఙ్ఖ్యా క్షణార్థమివ జాయతే ॥ ౪౬॥
 అనుమన్యస్వ మామమ్భ దుఃఖం సన్త్యజ్య దూరతః ।
 ఏవం చేత్సుఖసంవాసో భవిష్యతి వనే మమ ॥ ౪౭॥
 ఇత్యుక్త్వా దణ్డవన్మాతుః పాదయోరపతచ్చిరమ్ ।

ఉత్థాప్యాజ్కే సమావేశ్య ఆశిర్భిరభ్యనన్దయత్ || ౪౮||
 సర్వే దేవాః సగన్ధర్వా బ్రహ్మవిష్ణుశివాదయః |
 రక్షన్తు త్వాం సదా యాన్తం తిష్ఠన్తం నిద్రయా యుతమ్ || ౪౯||
 ఇతి ప్రస్థాపయామాస సమాలిక్ష్య పునః పునః |
 లక్ష్మణోఽపి తదా రామం నత్వా హర్షాశ్రుగర్గదః || ౫౦||
 ఆహ రామ మమాన్తఃస్థః సంశయోఽయం త్వయా హృతః |
 యాస్యామి పృష్ఠతో రామ సేవాం కర్తుం తదాదిశ || ౫౧||
 అనుగృహ్ణీష్వ మాం రామ నోచేత్ప్రాణాన్స్వజామ్యహమ్ |
 తథేతి రాఘవోఽప్యాహ లక్ష్మణం యాహి మా చిరమ్ || ౫౨||
 ప్రతస్థే తాం సమాధాతుం గతః సీతాపతిర్విభుః |
 ఆగతం పతిమాలోక్య సీతా సుస్మితభాషిణీ || ౫౩||
 స్వర్ణపాత్రస్థసలిలైః పాదౌ ప్రక్షాల్య భక్తితః |
 పప్రచ్ఛ పతిమాలోక్య దేవ కిం సేనయా వినా || ౫౪||
 ఆగతోఽసి గతః కుత్ర శ్వేతచ్ఛత్రం చ తే కుతః |
 వాదిత్రాణి న వాద్యన్తే కిరీటాదివివర్జితః || ౫౫||
 సామన్తరాజసహితః సమ్భూమాన్నాగతోఽసి కిమ్ |
 ఇతి స్య సీతయా పృష్ఠో రామః సస్మితమబ్రవీత్ || ౫౬||
 రాజ్ఞా మే దణ్డకారణ్యే రాజ్యం దత్తం శుభేఽఖిలమ్ |
 ఆతన్తత్పాలనార్థాయ శిఘ్రం యాస్యామి భామిని || ౫౭||
 అద్వైవ యాస్యామి వనం త్వం తు శ్వశ్రూసమీపగా |
 శుశ్రూషాం కురు మే మాతుర్న మిథ్యావాదినో వయమ్ || ౫౮||
 ఇతి బ్రువన్తం శ్రీరామం సీతా భీతాబ్రవీద్వచః |
 కిమర్థం వనరాజ్యం తే పిత్రా దత్తం మహాత్మనా || ౫౯||
 తామాహ రామః కైకేయ్యై రాజా ప్రీతో వరం దదౌ |
 భరతాయ దదౌ రాజ్యం వనవాసం మమానఘే || ౬౦||
 చతుర్దశ సమాన్తత్ర వాసో మే కిల యాచితః |
 తయా దేవ్యా దదౌ రాజా సత్యవాదీ దయాపరః || ౬౧||

అతః శీఘ్రం గమిష్యామి మా విఘ్నం కురు భామిని ।
 శ్రుత్వా తద్రామవచనం జానకీ ప్రీతిసంయుతా ॥ ౬౨॥
 అహమగ్రే గమిష్యామి వనం పశ్చాత్త్వమేష్యసి ।
 ఇత్యాహ మాం వినా గన్తుం తవ రాఘవ నోచితమ్ ॥ ౬౩॥
 తామాహ రాఘవః ప్రీతః స్వప్రియాం ప్రియవాదినీమ్ ।
 కథం వనం త్వాం నేష్యేఽహం బహువ్యాఘ్రమృగాకులమ్ ॥ ౬౪॥
 రాక్షసా ఘోరరూపాశ్చ సన్తి మానుషభోజినః ।
 సింహవ్యాఘ్రవరాహాశ్చ సజ్జారన్తి సమన్తతః ॥ ౬౫॥
 కట్వల్లఫలమూలాని భోజనార్థం సుమధ్యమే ।
 అపూపాన్నవ్యజ్జానాని విద్యన్తే న కదాచన ॥ ౬౬॥
 కాలే కాలే ఫలం వాపి విద్యతే కుత్ర సున్దరి ।
 మార్గో న దృశ్యతే క్వాపి శర్కరాకణ్ణకాన్వితః ॥ ౬౭॥
 గుహాగహ్వరసమ్బాధం ఝిల్లీదంశాదిభిర్మృతమ్ ।
 ఏవం బహువిధం దోషం వనం దణ్డకసజ్జాతమ్ ॥ ౬౮॥
 పాదచారేణ గన్తవ్యం శీతవాతాతపాదిమత్ ।
 రాక్షసాదీన్ వనే దృష్ట్వా జీవితం హాస్యనేఽచిరాత్ ॥ ౬౯॥
 తస్మాద్భద్రే గృహే తిష్ఠ శీఘ్రం ద్రక్ష్యసి మాం పునః ।
 రామస్య వచనం శ్రుత్వా సీతా దుఃఖసమన్వితా ॥ ౭౦॥
 ప్రత్యువాచ స్ఫురద్యక్తా కింఞ్చిత్కేపసమన్వితా ।
 కథం మామిచ్ఛనే త్యక్తుం ధర్మపత్నీం పతివ్రతామ్ ॥ ౭౧॥
 త్వదనన్యామదోషాం మాం ధర్మజ్ఞోఽసి దయాపరః ।
 త్వత్సమీపే స్థితాం రామ కో వా మాం ధర్షయేద్వనే ॥ ౭౨॥
 ఫలమూలాదికం యద్యత్తవ భుక్తావశేషితమ్ ।
 తదేవామృతతుల్యం మే తేన తుష్టా రమామ్యహమ్ ॥ ౭౩॥
 త్వయా సహ చరన్త్యా మే కుశాః కాశాశ్చ కణ్ణకాః ।
 పుష్పాస్తరణతుల్యా మే భవిష్యన్తి న సంశయః ॥ ౭౪॥
 అహం త్వాం క్లేశయే నైవ భవేయం కార్యసాధినీ ।
 బాల్యే మాం వీక్ష్య కశ్చిన్మాం జ్యోతిఃశాస్త్రవిశారదః ॥ ౭౫॥

ప్రాహ తే విపినే వాసః పత్యా సహ భవిష్యతి ।
 సత్యవాదీ ద్విజో భూయాద్గమిష్యామి త్వయా సహ ॥ ౭౬ ॥
 అన్యత్కృష్ణోత్ప్రవక్ష్యామి శ్రుత్వా మాం నయ కాననమ్ ।
 రామాయణాని బహుశః శ్రుతాని బహుభిర్ద్విజైః ॥ ౭౭ ॥
 సీతాం వినా వనం రామో గతః కిం కుత్రచిద్వద ।
 అతస్త్వయా గమిష్యామి సర్వథా త్వత్సహాయినీ ॥ ౭౮ ॥
 యది గచ్ఛసి మాం త్యక్త్యా ప్రాణాన్స్వక్ష్యామి తేఽగ్రతః ।
 ఇతి తం నిశ్చయం జ్ఞాత్వా సీతాయా రఘునన్దనః ॥ ౭౯ ॥
 అబ్రవీద్దేవి గచ్ఛ త్వం వనం శీఘ్రం మయా సహ ।
 అరున్ధత్యై ప్రయచ్ఛాశు హారానాభరణాని చ ॥ ౮౦ ॥
 బ్రాహ్మణేభ్యో ధనం సర్వం దత్త్వా గచ్ఛామహే వనమ్ ।
 ఇత్యుక్త్యా లక్ష్మణేనాశు ద్విజానాహూయ భక్తితః ॥ ౮౧ ॥
 దదౌ గవాం వృన్దశతం ధనాని
 వస్త్రాణి దివ్యాని విభూషణాని ।
 కుటుంబవద్భ్యః శ్రుతశీలవద్భ్యః
 ముదా ద్విజేభ్యో రఘువంశకేతుః ॥ ౮౨ ॥
 అరున్ధత్యై దదౌ సీతా ముఖ్యాన్యాభరణాని చ ।
 రామో మాతుః సేవకేభ్యో దదౌ ధనమనేకథా ॥ ౮౩ ॥
 స్వకాన్తఃపురవాసిభ్యః సేవకేభ్యస్తథైవ చ ।
 పౌరజానపదేభ్యశ్చ బ్రాహ్మణేభ్యః సహస్రశః ॥ ౮౪ ॥
 లక్ష్మణోఽపి సుమిత్రాం తు కౌసల్యాయై సమర్పయత్ ।
 ధనుష్పాణిః సమాగత్య రామస్యాగ్రే వ్యవస్థితః ॥ ౮౫ ॥
 రామః సీతా లక్ష్మణశ్చ జగ్ముః సర్వే నృపాలయమ్ ॥ ౮౬ ॥
 శ్రీరామః సహ సీతయా నృపపథే గచ్ఛన్ శనైః సానుజః ।
 పౌరాన్ జానపదాన్ కుతూహలదృశః సానన్దముద్విక్షయన్ ।
 శ్యామః కామసహస్రసున్దరవపుః కాన్త్యా దిశో భాసయన్ ।
 పాదన్యాసపవిత్రితాఽఖిలజగత్ ప్రాపాలయం తత్ప్రతుః ॥ ౮౭ ॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే
అయోధ్యాకాణ్డే చతుర్థః సర్గః ॥ ౪ ॥

॥ పంచమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ । (శ్రీపరమేశ్వర ఉవాచ ।)
ఆయాన్తం నాగరా దృష్ట్వా మార్గే రామం సజానకీమ్ ।
లక్ష్మణేన సమం వీక్ష్య ఊచుః సర్వే పరస్పరమ్ ॥ ౧ ॥

కైకేయ్యా వరదానాది శ్రుత్వా దుఃఖసమావృతాః ।
బత రాజా దశరథః సత్యసన్ధం ప్రియం సుతమ్ ॥ ౨ ॥

స్త్రీహేతోరత్యజత్కామీ తస్య సత్యవతా కుతః ।
కైకేయీ వా కథం దుష్టా రామం సత్యం ప్రియఙ్కరమ్ ॥ ౩ ॥

వివాసయామాస కథం క్రూరకర్మాఽతిమూఢభీః ।
హే జనా నాత్ర వస్తవ్యం గచ్ఛామోఽద్వైవ కాననమ్ ॥ ౪ ॥

యత్ర రామః సభార్యశ్చ సానుజో గన్తుమిచ్ఛతి ।
పశ్యన్తు జానకీం సర్వే పాదచారేణ గచ్ఛతీమ్ ॥ ౫ ॥

పుష్పిః కదాచిద్దృష్ట్వా వా జానకీ లోకసున్దరీ ।
సాపి పాదేన గచ్ఛన్తీ జనసంక్షేప్సనావృతా ॥ ౬ ॥

రామోఽపి పాదచారేణ గజాశ్వాదివివర్జితః ।
గచ్ఛతి ద్రక్ష్యథ విభుం సర్వలోకైకసున్దరమ్ ॥ ౭ ॥

రాక్షసీ కైకేయీనామ్నీ జాతా సర్వవినాశినీ ।
రామస్యాపి భవేద్దుఃఖం సీతాయాః పాదయానతః ॥ ౮ ॥

బలవాన్ విధిరేవాత్ర పుష్ప్రయతో హి దుర్బలః ।
ఇతి దుఃఖాకులే వృన్దే సాధూనాం మునిపుంజవః ॥ ౯ ॥

అబ్రవీద్వామదేవోఽథ సాధూనాం సజ్జమధ్యగః ।
మానుశోచథ రామం వా సీతాం వా వచ్చి తత్త్వతః ॥ ౧౦ ॥

ఏష రమః పరో విష్ణురాదినారాయణః స్మృతః ।
ఏషా సా జానకీ లక్ష్మీర్యోగమాయేతి విశ్రుతా ॥ ౧౧ ॥

అసౌ శేషస్తమన్వేతి లక్ష్మణాఖ్యశ్చ సామృతమ్ |
 ఏష మాయాగుణైర్మ్యక్షస్తత్తదాకారవానివ || ౧౨ ||
 ఏష ఏవ రజోయుక్తో బ్రహ్మభూద్విశ్వభావనః |
 సత్త్వావిష్టస్తథా విష్టస్త్రిజగత్ప్రతిపాలకః || ౧౩ ||
 ఏష రుద్రస్తామసోఽస్తే జగత్ప్రలయకారణమ్ |
 ఏష మత్యుః పురా భూత్వా భక్తం వైవస్వతం మనుమ్ || ౧౪ ||
 నావ్యారోప్య లయస్యాస్తే పాలయామాస రాఘవః |
 సముద్రమథనే పూర్వం మన్దరే సుతలం గతే || ౧౫ ||
 అధారయత్స్వప్రృష్టేద్రిం కూర్మరూపీ రఘూత్తమః |
 మహీ రసాతలం యాతా ప్రలయే సూకరోఽభవత్ || ౧౬ ||
 తోలయామాస దంష్ట్రాగ్రే తాం ఙ్గోణీం రఘునన్దనః |
 నారసింహం వపుః కృత్వా ప్రహ్లాదవరదః పురా || ౧౭ ||
 త్రైలోక్యకణ్ఠకం రక్షః పాటయామాస తన్నఖైః |
 పుత్రరాజ్యం హృతం దృష్ట్వా హ్యధిత్యా యాచితః పురా || ౧౮ ||
 వామనత్యముపాగమ్య యాష్టయా చాహరత్పునః |
 దుష్టక్షత్రియభూభారనివృత్త్యై భార్గవోఽభవత్ || ౧౯ ||
 స ఏవ జగతాం నాథ ఇదాసీం రామతాం గతః |
 రావణాదీని రక్షంసి కోటిశో నిహనిష్యతి || ౨౦ ||
 మానుషేణైవ మరణం తస్య దృష్టం దురాత్మనః |
 రాజ్ఞా దశరథేనాపి తపసారాధితో హరిః || ౨౧ ||
 పుత్రత్వాకాంక్షయా విష్ణోస్తథా పుత్రోఽభవద్ధరిః |
 స ఏవ విష్ణుః శ్రీరామో రావణాదివధాయ హి || ౨౨ ||
 గన్తాద్వైవ వనం రామో లక్ష్మణేన సహాయవాన్ |
 ఏషా సీతా హరేర్మాయా సృష్టిస్త్రిత్యన్తకారిణీ || ౨౩ ||
 రాజా వా కైకేయీ వాపి నాత్ర కారణమణ్యపి |
 పూర్వేద్మ్యర్నారదః ప్రాహ భూభారహరణాయ చ || ౨౪ ||
 రామోఽప్యాహ స్వయం సాక్షాచ్ఛో గమిష్యామ్యహం వనమ్ |
 అతో రామం సముద్దిశ్య చిన్తాం త్యజత బాలిశాః || ౨౫ ||

రామరామేతి యే నిత్యం జపన్తి మనుజా భువి ।
 తేషాం మృత్యుభయాదీని న భవన్తి కదాచన ॥ ౨౬ ॥
 కా పునస్తస్య రామస్య దుఃఖశఙ్కా మహాత్మనః ।
 రామనామ్నైవ ముక్తిః స్యాత్కలౌ నాన్యేన కేనచిత్ ॥ ౨౭ ॥
 మాయామానుషరూపేణ విడమ్బయతి లోకకృత్ ।
 భక్తానాం భజనార్థాయ రావణస్య వధాయ చ ॥ ౨౮ ॥
 రాజ్ఞశ్చాభీష్టసిద్ధ్యర్థం మానుషం వపురాశ్రితః ।
 ఇత్యుక్త్వా విరరామాథ వామదేవో మాహామునిః ॥ ౨౯ ॥
 శ్రుత్వా తేఽపి ద్విజాః సర్వే రామం జ్ఞాత్వా హరిం విభుమ్ ।
 జవలర్హత్యంశయగ్రన్థిం రామమేవాన్వచిన్తయన్ ॥ ౩౦ ॥
 య ఇదం చిన్తయేన్నిత్యం రహస్యం రామసీతయోః ।
 తస్య రామే దృఢా భక్తిర్భవేద్విజ్ఞానపూర్వికా ॥ ౩౧ ॥
 రహస్యం గోపనీయం వో యూయం వై రాఘవప్రియాః ।
 ఇత్యుక్త్వా ప్రయయా విప్రస్తేఽపి రామం పరం విదుః ॥ ౩౨ ॥
 తతో రామః సమావిశ్య పితృగేహమవారితః ।
 సానుజః సీతయా గత్వా కైకేయీమిదమబ్రవీత్ ॥ ౩౩ ॥
 ఆగతాః స్మో వయం మాతస్త్రయస్తే సమ్మతం వనమ్ ।
 గన్తుం కృతధియః శీఘ్రమాజ్ఞాపయతు నః పితా ॥ ౩౪ ॥
 ఇత్యుక్తా సహసోత్థాయ చీరాణి ప్రదదౌ స్వయమ్ ।
 రామాయ లక్ష్మణాయాథ సీతాయై చ పృథక్ పృథక్ ॥ ౩౫ ॥
 రామస్తు వస్త్రాణ్యుత్సృజ్య వన్యచీరాణి పర్యధాత్ ।
 లక్ష్మణోఽపి తథా చక్రే సీతా తన్న విజానతీ ॥ ౩౬ ॥
 హస్తే గృహీత్వా రామస్య లజ్జయా ముఖమైక్షత ।
 రామో గృహీత్వా తచ్ఛీరమంశుకే పర్యవేష్టయత్ ॥ ౩౭ ॥
 తద్ దృష్ట్వా రురుదుః సర్వే రాజదారాః సమన్తతః ।
 వసిష్ఠస్తు తదాకర్ణ్య రుదీతం భర్త్యయన్ రుషా ॥ ౩౮ ॥
 కైకేయాం ప్రాహ దుర్వృత్తే రామ ఏవ త్వయా వృతః ।

వనవాసాయ దుష్టే త్వం సీతాయై కిం ప్రయచ్ఛసి || ౩౯ ||

యది రామం సమన్వేతి సీతా భక్త్యా పతివ్రతా |

దివ్యామృతరథరా నిత్యం సర్వాభరణభూషితా || ౪౦ ||

రమయత్వనిశం రామం వనదుఃఖనివారిణీ |

రాజా దశరథోఽప్యహ సుమన్త్రం రథమానయ || ౪౧ ||

రథమారుహ్య గచ్ఛన్తు వనం వనచరప్రియాః |

ఇత్యుక్త్యా రామమాలోక్య సీతాం చైవ సలక్ష్మణమ్ || ౪౨ ||

దుఃఖాన్నిపతితో భూమౌ రురోదాశ్రుపరిష్ఠతః |

ఆరురోహ రథం సీతా శీఘ్రం రామస్య పశ్యతః || ౪౩ ||

రామః ప్రదక్షిణం కృత్వా పితరం రథమారుహత్ |

లక్ష్మణః ఖడ్గయుగలం ధనుస్తాణీయుగం తథా || ౪౪ ||

గృహీత్వా రథమారుహ్య నోదయామాస సారథీమ్ |

తిష్ఠ తిష్ఠ సుమన్త్రేతి రాజా దశరథోఽబ్రవీత్ || ౪౫ ||

గచ్ఛ గచ్ఛేతి రామేణ నోదితోఽచోదయద్రథమ్ |

రామే దూరం గతే రాజా మూర్ఛితః ప్రాపతద్భువి || ౪౬ ||

పౌరాస్తు బాలవృద్ధాశ్చ వృద్ధా బ్రాహ్మణసత్తమాః |

తిష్ఠ తిష్ఠేతి రామేతి క్రోశన్తో రథమన్వయః || ౪౭ ||

రాజా రుదిత్వా సుచిరం మాం నయన్తు గృహం ప్రతి |

కౌసల్యాయా రామమాతురిత్యాహ పరిచారకాన్ || ౪౮ ||

కిచ్ఛ్చిత్కాలం భవేత్తత్ర జీవనం దుఃఖితస్య మే |

అత ఊర్ధ్వం న జీవామి చిరం రామం వినా కృతః || ౪౯ ||

తతో గృహం ప్రవిశ్యైవ కౌసల్యాయాః పపాత హ |

మూర్ఛితశ్చ చిరాద్బుద్ధ్యా తూష్ణిమేవావతస్థివాన్ || ౫౦ ||

రామన్తు తమసాతీరం గత్వా తత్రావసత్సుఖీ |

జలం ప్రాశ్య నిరాహారో వృక్షమూలేఽస్వపద్విభుః || ౫౧ ||

సీతయా సహ ధర్మాత్మా ధనుష్పాణిన్తు లక్ష్మణః |

పాలయామాస ధర్మజ్ఞః సుమన్త్రేణ సమన్వితః || ౫౨ ||

పౌరాః సర్వే సమాగత్య స్థితాస్తస్యావిదూరతః ।
 శక్తా రామం పురం నేతుం నో చేద్గచ్ఛామహే వనమ్ ॥ ౫౩ ॥
 ఇతి నిశ్చయమాజ్ఞాయ తేషాం రామోఽతివిస్మితః ।
 నాహం గచ్ఛామి నగరమేతే వై క్లేశభాగినః ॥ ౫౪ ॥
 భవిష్యస్తీతి నిశ్చిత్య సుమన్త్రమిదమబ్రవీత్ ।
 ఇదాసీమేవ గచ్ఛామః సుమన్త్ర రథమానయ ॥ ౫౫ ॥
 ఇత్యాజ్ఞప్తః సుమన్తోఽపి రథం వాహైరయోజయత్ ।
 ఆరుహ్య రామః సీతా చ లక్ష్మణోఽపి యయుర్ద్రృతమ్ ॥ ౫౬ ॥
 అయోధ్యాభిముఖం గత్వా కిచ్ఛోదూరం తతో యయుః ।
 తేఽపి రామమదృష్టైవ ప్రాతరుత్థాయ దుఃఖితాః ॥ ౫౭ ॥
 రథనేమిగతం మార్గం పశ్యంతస్తే పురం యయుః ।
 హృది రామం ససీతం తే ధ్యాయంతస్తస్మరన్వహమ్ ॥ ౫౮ ॥
 సుమన్తోఽపి రథం శీఘ్రం నోదయామాస సాదరమ్ ।
 స్ఫీతాన్ జనపదాన్ పశ్యన్ రామః సీతాసమన్వితః ॥ ౫౯ ॥
 గణ్ఠాతీరం సమాగచ్ఛచ్ఛుజ్గవేరావిదూరతః ।
 గణ్ఠాం దృష్ట్వా నమస్కృత్య స్నాత్వా సానన్దమానసః ॥ ౬౦ ॥
 శింశపావృక్షమూలే స నిషసాద రఘూత్తమః ।
 తతో గుహో జనైః శ్రుత్వా రామాగమమహోత్సవమ్ ॥ ౬౧ ॥
 సఖాయం స్వామినం ద్రష్టుం హర్షాత్కూర్ణం సమాపతత్ ।
 ఫలాని మధుపుష్పాది గృహీత్వా భక్తిసంయుతః ॥ ౬౨ ॥
 రామస్యాగ్రే వినిక్షిప్య దణ్డవత్ప్రాపతద్భువి ।
 గుహాముత్థాప్య తం తూర్ణం రాఘవః పరిషస్వజే ॥ ౬౩ ॥
 సమృష్టకుశలో రామం గుహః ప్రాజ్ఞలిరబ్రవీత్ ।
 ధన్యోఽహమద్య మే జన్మ నైషాదం లోకపావన ॥ ౬౪ ॥
 బభూవ పరమానన్దః స్పృష్ట్వా తేఽఙ్గం రఘూత్తమ ।
 నైషాదరాజ్యమేతత్తే కిఙ్కరస్య రఘూత్తమ ॥ ౬౫ ॥
 త్వదధీనం వసన్నత్ర పాలయాస్మాన్ రఘూద్వహ ।
 ఆగచ్ఛ యామో నగరం పావనం కురు మే గృహమ్ ॥ ౬౬ ॥

గృహాణ ఫలమూలాని త్వదర్థం సజ్జితాని మే ।
 అనుగృహ్ణీష్వ భగవన్ దానస్తేఽహం సురోత్తమ ॥ ౬౭॥
 రామస్తమాహ సుప్రీతో వచనం శృణు మే సఖే ।
 న వేక్ష్యామి గృహం గ్రామం నవ వర్షాణి పంచ చ ॥ ౬౮॥
 దత్తమన్యేన నో భుజ్ఞో ఫలమూలాది కిञ్చన ।
 రాజ్యం మమైతత్తే సర్వం త్వం సఖా మేఽతివల్లభః ॥ ౬౯॥
 వటక్షీరం సమానాయ్య జటాముకుటమాదరాత్ ।
 బబన్ధ లక్ష్మణోనాథ సహితో రఘునన్దనః ॥ ౭౦॥
 జలమాత్రం తు సమ్ప్రాశ్య సీతయా సహ రాఘవః ।
 ఆస్తృతం కుశపర్ణాద్యైః శయనం లక్ష్మణేన హి ॥ ౭౧॥
 ఉవాస తత్ర నగరప్రాసాదాగ్రే యథా పురా ।
 సుషాప్వ తత్ర వైదేహ్యో పర్యజ్కు ఇవ సంస్కృతే ॥ ౭౨॥
 తతోఽవిదూరే పరిగృహ్య చాపం
 సబాణతూణీరథనుః స లక్ష్మణః ।
 రరక్ష రామం పరితో విపశ్యన్
 గుహేన సార్థం సశరాసనేన ॥ ౭౩॥
 ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే
 అయోధ్యాకాణ్డే పంచమః సర్గః ॥ ౫॥

॥ షష్ఠః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ । (శ్రీపరమేశ్వర ఉవాచ ।)
 సుప్తం రామం సమాలోక్య గుహః సోఽశ్రుపరిప్లవః ।
 లక్ష్మణం ప్రాహ వినయాద్ భ్రాతః పశ్యసి రాఘవమ్ ॥ ౧॥
 శయానం కుశపత్రోఘసంస్తరే సీతయా సహ ।
 యః శేతే స్వర్ణపర్యజ్కే స్వాస్థీరే భవనోత్తమే ॥ ౨॥
 కైకేయీ రామదుఃఖస్య కారణం విధినా కృతా ।

మన్థరాబుద్ధిమాస్థాయ కైకేయీ పాపమాచరత్ || 3 ||

తచ్చుత్వా లక్ష్మణః ప్రాహ సఖే శృణు వచో మమ ।
కః కస్య హేతుర్దుఃఖస్య కశ్చ హేతుః సుఖస్య చ || 4 ||

స్వపూర్వార్జితకర్మైవ కారణం సుఖదుఃఖయోః || 5 ||

సుఖస్య దుఃఖస్య న కోఽపి దాతా
పరో దదాతీతి కుబుద్ధిరేషా ।
అహం కరోమీతి వృథాభిమానః
స్వకర్మసూత్రగ్రథితో హి లోకః || 6 ||

సుహృన్మిత్రార్కుదాసీనదేవ్యష్యమధ్యస్థభాన్ధవాః ।
స్వయమేవాచరన్ కర్మ తథా తత్ర విభావ్యతే || 7 ||

సుఖం వా యది వా దుఃఖం స్వకర్మవశగో నరః ।
యద్యద్యథాగతం తత్రద్ భుక్త్వా స్వస్థమనా భవేత్ || 8 ||

న మే భోగాగమే వాఞ్చా న మే భోగవివరనే ।
ఆగచ్ఛత్సథ మాగచ్ఛత్సభోగవశగో భవేత్ || 9 ||

స్వస్మిన్ దేశే చ కాలే చ యస్మాద్వా యేన కేన వా ।
కృతం శుభాశుభం కర్మ భోజ్యం తత్రత్ర నాన్యథా || 10 ||

అలం హర్షవిషాదాభ్యాం శుభాశుభఫలోదయే ।
విధాత్రా విహితం యద్యత్తదలక్ష్మ్యం సురాసురైః || 11 ||

సర్వదా సుఖదుఃఖాభ్యాం నరః ప్రత్యవరుధ్యతే ।
శరీరం పుణ్యపాపాభ్యాముత్పన్నం సుఖదుఃఖవత్ || 12 ||

సుఖస్యానన్తరం దుఃఖం దుఃఖస్యానన్తరం సుఖమ్ ।
ద్వయమేతద్ధి జన్తూనామలక్ష్మ్యం దినరాత్రివత్ || 13 ||

సుఖమధ్యే స్థితం దుఃఖం దుఃఖమధ్యే స్థితం సుఖమ్ ।
ద్వయమన్యోన్యసంయుక్తం ప్రోచ్యతే జలపఙ్కవత్ || 14 ||

తస్మాద్దైర్యేణ విద్వాంస ఇష్టానిష్టోపపత్తిషు ।
న హృష్యన్తి న ముహ్యన్తి సమం మాయేతి భావనాత్ || 15 ||
గుహలక్ష్మణయోరేవం భాషతోర్విమలం నభః ।

బభూవ రామః సలిలం స్పృష్ట్యా ప్రాతః సమాహితః ॥ ౧౬ ॥
 ఉవాచ శీఘ్రం సుదృఢం నావమానయ మే సఖే ।
 శ్రుత్వా రామస్య వచనం నిషాదాధిపతిర్గుహః ॥ ౧౭ ॥
 స్వయమేవ దృఢం నావమానినాయ సులక్షణామ్ ।
 స్వామిన్నారుహ్యాతాం నౌకాం సీతయా లక్ష్మణేన చ ॥ ౧౮ ॥
 వాహయే జ్ఞాతిభిః సార్థమహమేవ సమాహితః ।
 తథేతి రాఘవః సీతామారోప్య శుభలక్షణామ్ ॥ ౧౯ ॥
 గుహస్య హస్తావాలమ్యై స్వయం చారోహదచ్యుతః ।
 ఆయుధాదీన్ సమారోప్య లక్ష్మణోఽప్యారురోహ చ ॥ ౨౦ ॥
 గుహస్తాన్ వాహయామాస జ్ఞాతిభిః సహితః స్వయమ్ ।
 గణ్గమధ్యే గతాం గణ్గాం ప్రార్థయామాస జానకీ ॥ ౨౧ ॥
 దేవి గణ్గే నమస్తుభ్యం నివృత్తా వనవాసతః ।
 రామేణ సహితాహం త్వాం లక్ష్మణేన చ పూజయే ॥ ౨౨ ॥
 సురామానోఽపహారైశ్చ నానాబలిభిరాదృతా ।
 ఇత్యుక్త్వా పరకూలం తౌ శనైరుత్తీర్య జగ్రతుః ॥ ౨౩ ॥
 గుహోఽపి రాఘవం ప్రాహ గమిష్యామి త్వయా సహ ।
 అనుజ్ఞాం దేహి రాజేన్ద్ర నో చేత్ప్రాణాన్తస్యజామ్యహమ్ ॥ ౨౪ ॥
 శ్రుత్వా నైషాదివచనం శ్రీరామస్తమథాబ్రవీత్ ।
 చతుర్దశ సమాః స్థిత్యా దణ్డకే పునరప్యహమ్ ॥ ౨౫ ॥
 ఆయాస్యామ్యుదితం సత్యం నాసత్యం రామభాషితమ్ ।
 ఇత్యుక్త్వాల్లిక్ష్ణ తం భక్తం సమాశ్వాస్య పునః పునః ॥ ౨౬ ॥
 నివర్తయామాస గుహం సోఽపి కృచ్ఛాద్భయౌ గృహమ్ ॥ ౨౭ ॥
 తత్ర మేధ్యం మృగం హత్వా పక్త్వా హుత్వా చ తే త్రయః ।
 భుక్త్వా వృక్షతలే సుప్త్యా సుఖమాసత తాం నిశామ్ ॥ ౨౮ ॥
 తతో రామస్తు వైదేహ్యో లక్ష్మణేన సమన్వితః ।
 భరద్వాజాశ్రమపదం గత్వా బహిరుపస్థితః ।
 తత్రైకం వటుకం దృష్ట్వా రామః ప్రాహ చ హే వతో ॥ ౨౯ ॥

రామో దాశరథిః సీతాలక్ష్మణాభ్యాం సమన్వితః ।
 ఆస్తే బహిర్వనస్యేతి హ్యుచ్యతాం మునిసన్నిధౌ ॥ 30॥
 తచ్చుత్వా సహసా గత్వా పాదయోః పతితో మునేః ।
 స్వామిన్ రామః సమాగత్య వనాద్బహిరవస్థితః ॥ 3౧॥
 సభార్యః సానుజః శ్రీమానాహ మాం దేవసన్నిభః ।
 భరద్వాజాయ మునయే జ్ఞాపయస్వ యథోచితమ్ ॥ 3౨॥
 తచ్చుత్వా సహసోత్థాయ భరద్వాజో మునీశ్వరః ।
 గృహీత్వార్ఘ్యం చ పాద్యం చ రామసామీప్యమాయయౌ ॥ 33॥
 దృష్ట్వా రామం యథాన్యాయం పూజయిత్వా సలక్ష్మణమ్ ।
 ఆహ మే పర్ణశాలాం భో రామ రాజీవలోచన ॥ 3౪॥
 ఆగచ్ఛ పాదరజసా పునీహి రఘునన్దన ।
 ఇత్యుక్తోఽటజమానీయ సీతయా సహ రఘవౌ ॥ 3౫॥
 భక్త్యా పునః పూజయిత్వా చకారాతిథ్యముత్తమమ్ ।
 అధ్యాహం తపసః పారం గతోఽస్మి తవ సజ్జమాత్ ॥ 3౬॥
 జ్ఞాతం రామ తవోదన్తం భూతం చాగామికం చ యత్ ।
 జానామి త్వాం పరాత్మానం మాయయా కార్యమానుషమ్ ॥ 3౭॥
 యదర్థమవతీర్ణోఽసి ప్రార్థితో బ్రహ్మణా పురా ।
 యదర్థం వనవాసస్తే యత్కరిష్యసి వై పురః ॥ 3౮॥
 జానామి జ్ఞానదృష్ట్యాహం జాతయా త్వదుపాసనాత్ ।
 ఇతః పరం త్వాం కిం వక్ష్యే కృతార్థోఽహం రఘూత్తమ ॥ 3౯॥
 యస్త్యాం పశ్యామి కాకుత్స్థం పురుషం ప్రకృతేః పరమ్ ।
 రామస్తమభివాద్యాహ సీతాలక్ష్మణసంయుతః ॥ ౪౦॥
 అనుగ్రాహ్యోస్త్యయా బ్రహ్మన్వయం క్షత్రియబాన్ధవాః ।
 ఇతి సమ్భాష్య తేఽన్యోన్యముపిత్వా మునిసన్నిధౌ ॥ ౪౧॥
 ప్రాతరుత్థాయ యమునాముత్తిర్య మునివారకైః ।
 కృతాప్లవేన మునినా దృష్టమార్దేణ రాఘవః ॥ ౪౨॥
 ప్రయయౌ చిత్రకూటాద్రిం వాల్మీకేర్యత్ర చాశ్రమః ।

గత్వా రామోఽథ వాల్మీకేరాశ్రమం ఋషినఙ్కులమ్ || ౪౩||

నానామృగద్విజాకీర్ణం నిత్యపుష్పఫలాకులమ్ |

తత్ర దృష్ట్వా సమాసీనం వాల్మీకిం మునిసత్తమమ్ || ౪౪||

ననామ శిరసా రామో లక్ష్మణేన చ సీతయా |

దృష్ట్వా రామం రమానాథం వాల్మీకిర్లోకసుందరమ్ || ౪౫||

జానకీలక్ష్మణోపేతం జటాముకుటమణ్డతమ్ |

కన్దర్పనదృశాకారం కమనీయామ్పుజ్జేషణమ్ || ౪౬||

దృష్ట్వైవ సహసోత్తస్థా విస్మయానిమిషేషణః |

ఆలిక్ష్మ్య పరమానందం రామం హర్షాశ్రులోచనః || ౪౭||

పూజయిత్వా జగత్పూజ్యం భక్త్యార్హ్యదిభిరాదృతః |

ఫలమూలైః స మధురైర్భోజయిత్వా చ లాలితః || ౪౮||

రాఘవః ప్రాణ్జులిః ప్రాహ వాల్మీకిం వినయాన్వితః |

పితురాజ్ఞాం పురస్కృత్య దణ్డకానాగతా వయమ్ || ౪౯||

భవన్తో యది జానన్తి కిం వఙ్శ్యామోఽత్ర కారణమ్ |

యత్ర మే సుఖవాసాయ భవేత్థానం వదస్య తత్ || ౫౦||

సీతయా సహితః కాలం కిఞ్చిత్తత్ర నయామ్యహమ్ |

ఇత్యుక్తో రాఘవేణాసౌ మునిః సస్మితమబ్రవీత్ || ౫౧||

త్వమేవ సర్వలోకానాం నివాసస్థానముత్తమమ్ |

తవాపి సర్వభూతాని నివాసనదనాని హి || ౫౨||

ఏవం సాధారణం స్థానముక్తం తే రఘునందన |

సీతయా సహితస్యేతి విశేషం ప్రచ్ఛతస్తవ |

తద్వఙ్శ్యామి రఘుశ్రేష్ఠ యత్రే నియతమన్దిరమ్ || ౫౩||

శాన్తానాం సమదృష్టీనామద్వేష్ట్యాణాం చ జన్తుషు |

త్వామేవ భజతాం నిత్యం హృదయం తేఽధిమన్దిరమ్ || ౫౪||

ధర్మాధర్మాన్ పరిత్యజ్య త్వామేవ భజతోఽనిశమ్ |

సీతయా సహ తే రామ తస్య హృతుఃఖమన్దిరమ్ || ౫౫||

త్వన్మన్త్రజాపకో యస్తు త్వామేవ శరణం గతః |

నిర్దష్టోఽ నిఃస్పృహస్తస్య హృదయం తే సుమన్దిరమ్ || ౫౬ ||

నిరహఙ్కారిణః శాన్తా యే రాగద్వేషవర్జితాః ।
సమలోష్ఠాశ్మకనకాస్తేషాం తే హృదయం గృహమ్ || ౫౭ ||

త్వయి దత్తమనోబుద్ధిర్యః సన్తుష్టః సదా భవేత్ ।
త్వయి సన్త్యక్తకర్మా యస్తన్మనస్తే శుభం గృహమ్ || ౫౮ ||

యో న ద్వేష్ట్యప్రియం ప్రాప్య ప్రియం ప్రాప్య న హృష్యతి ।
సర్వం మాయేతి నిశ్చిత్స్య త్వాం భజేత్తన్మనో గృహమ్ || ౫౯ ||

షడ్భావాదివికారాన్ యో దేహే పశ్యతి నాత్మని ।
క్షుత్తుట్ సుఖం భయం దుఃఖం ప్రాణబుద్ధ్యోర్నిరీక్షతే || ౬౦ ||

సంసారధర్మైర్నిర్ముక్తస్తస్య తే మానసం గృహమ్ || ౬౧ ||

పశ్యన్తి యే సర్వగుహాశయస్థం
త్వాం చిద్దనం సత్యమనన్తమేకమ్ ।
అలేపకం సర్వగతం వరేణ్యం
తేషాం హృదజ్జే సహ సీతయా వస || ౬౨ ||

నిరన్తరాభ్యాసదృఢీకృతాత్మనాం
త్వత్పాదసేవాపరినిష్ఠితానామ్ ।
త్వన్నామకీర్త్యా హతకల్మషాణాం
సీతాసమేతస్య గృహం హృదజ్జే || ౬౩ ||

రామ త్వన్నామమహిమా వర్ణ్యతే కేన వా కథమ్ ।
యత్ప్రభావాదహం రామ బ్రహ్మర్షిత్వమవాప్తవాన్ || ౬౪ ||

అహం పురా కిరాతేషు కిరాతైః సహ వర్ధితః ।
జన్మమాత్రద్విజత్వం మే శూద్రాచారరతః సదా || ౬౫ ||

శూద్రాయాం బహవః పుత్రా ఉత్పన్నా మేఽజితాత్మనః ।
తతశోఽఛ్చిరైశ్చ సన్గమ్య చౌరోఽహమభవం పురా || ౬౬ ||

ధనుర్బాణధరో నిత్యం జివానామన్తకోపమః ।
ఏకదా మునయః సప్త దృష్టా మహతి కాననే || ౬౭ ||

సాక్షాన్మయా ప్రకాశన్తో జ్వలనార్కసమప్రభాః ।
తానన్వధావం లోభేన తేషాం సర్వపరిచ్ఛదాన్ || ౬౮ ||

గ్రహీతుకామస్తత్రాహం తిష్ఠ తిష్ఠేతి చాబ్రవమ్ |
 దృష్ట్వా మాం మునయోఽపుచ్చన్ కిమాయాసి ద్విజాధమ || ౬౯ ||
 అహం తానబ్రవం కిచ్చిదాదాతుం మునిసత్తమాః |
 పుత్రదారాదయః సన్తి బహవో మే బుభుక్షితాః || ౭౦ ||
 తేషాం సంరక్షణార్థాయ చరామి గిరికాననే |
 తతో మామూచురవ్యగ్రాః పుచ్చ గత్వా కుటుమ్బకమ్ || ౭౧ ||
 యో యో మయా ప్రతిదినం క్రియతే పాపసంశ్చయః |
 యూయం తద్భాగినః కిం వా నేతి వేతిపృథక్పృథక్ || ౭౨ ||
 వయం స్థాస్యామహే తావదాగమిష్యసి నిశ్చయః |
 తథేత్యుక్త్వా గృహం గత్వా మునిభిర్యదుదీరితమ్ || ౭౩ ||
 అపృచ్ఛం పుత్రదారాదీన్సైరుక్తోఽహం రఘూత్తమ |
 పాపం తవైవ తత్సర్వం వయం తు ఫలభాగినః || ౭౪ ||
 తచ్చుత్వా జాతనిర్వేదో విచార్య పునరాగమమ్ |
 మునయో యత్ర తిష్ఠన్తి కరుణాపూర్ణమానసాః || ౭౫ ||
 ముసీనాం దర్శనాదేవ శుద్ధాన్తఃకరణోఽభవమ్ |
 ధనురాదీన్ పరిత్యజ్య దణ్ణవత్పతితోఽన్మ్యహమ్ || ౭౬ ||
 రక్షధ్వం మాం మునిశ్రేష్ఠా గచ్ఛన్తం నిరయార్ణవమ్ |
 ఇత్యగ్రే పతితం దృష్ట్వా మామూచుర్మునిసత్తమాః || ౭౭ ||
 ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ భద్రం తే సఫలః సత్సమాగమః |
 ఉపదేశ్యామహే తుభ్యం కిచ్చిత్తేనైవ మోక్ష్యసే || ౭౮ ||
 పరస్పరం సమాలోచ్య దుర్వృత్త్యేయం ద్విజాధమః |
 ఉపేక్ష్య ఏవ సద్వృత్తైస్తథాపి శరణం గతః |
 రక్షణీయః ప్రయత్నైన మోక్షమార్గోపదేశతః || ౭౯ ||
 ఇత్యుక్త్వా రామ తే నామ వ్యత్యస్తాక్షరపూర్వకమ్ |
 ఏకాగ్రమనసాత్త్రైవ మరేతి జప సర్వదా || ౮౦ ||
 ఆగచ్ఛామః పునర్యావత్తావదుక్తం సదా జప |
 ఇత్యుక్త్వా ప్రయయః సర్వే మునయో దివ్యదర్శనాః || ౮౧ ||

అహం యథోపదిష్టం త్రైస్తథాకరవమజ్ఞసా ।
 జపన్నేకాగ్రమనసా బాహ్యం విస్మృతవానహమ్ ॥ ౮౨॥
 ఏవం బహుతిథే కాలే గతే నిశ్చలరూపిణః ।
 సర్వసంజ్ఞవిహీనస్య వల్మీకోఽభూన్మమోపరి ॥ ౮౩॥
 తతో యుగసహస్రాన్తే ఋషయః పునరాగమన్ ।
 మామూచుర్నిష్కృమన్వేతి తచ్చుత్వా తూర్ణముత్థితః ॥ ౮౪॥
 వల్మీకాన్నిర్గతశ్చాహం నీహోరాదివ భాస్కరః ।
 మామప్యోపచుర్మునిగణా వాల్మీకిస్త్యం మునీశ్వర ॥ ౮౫॥
 వల్మీకాత్పమ్భవో యస్మాద్ ద్వితీయం జన్మ తేఽభవత్ ।
 ఇత్యుక్త్వా తే యయుర్ద్వివ్యగతిం రఘుకులోత్తమ ॥ ౮౬॥
 అహం తే రామ నామ్నశ్చ ప్రభావాదీదృశోఽభవమ్ ।
 అద్య సాక్షాత్ప్రపశ్యామి ససీతం లక్ష్మణేన చ ॥ ౮౭॥
 రామం రాజీవపత్రాక్షం త్వాం ముక్తో నాత్ర సంశయః ।
 ఆగచ్ఛ రామ భద్రం తే స్థలం వై దర్శయామ్యహమ్ ॥ ౮౮॥
 ఏవముక్త్వా మునిః శ్రీమాన్లక్ష్మణేన సమన్వితః ।
 శిష్యైః పరివృతో గత్వా మధ్యే పర్వతగంగయోః ॥ ౮౯॥
 తత్ర శాలాం సువిస్తీర్ణాం కారయామాస వాసభూః ।
 ప్రాకృశ్చిమం దక్షిణోదక్ శోభనం మన్దిరద్వయమ్ ॥ ౯౦॥
 జానక్యా సహితో రామో లక్ష్మణేన సమన్వితః ।
 తత్ర తే దేవసదృశా హ్యవసన్ భవనోత్తమే ॥ ౯౧॥
 వాల్మీకినా తత్ర సుపూజితోఽయం
 రామః ససీతః సహ లక్ష్మణేన ।
 దేవైర్మునీద్రైః సహితో ముదాస్తే
 స్వర్గే యథా దేవపతిః సశచ్యా ॥ ౯౨॥
 ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే
 అయోధ్యాకాణ్డే షష్ఠః సర్గః ॥ ౬॥

॥ సప్తమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ । (శ్రీపరమేశ్వర ఉవాచ ।)
 సుమన్తోఽపి తదాయోధ్యాం దినాన్తే ప్రవివేశ హ ।
 వస్త్రేణ ముఖమాచ్ఛాద్య బాష్పాకులితలోచనః ॥ ౧॥
 బహిరేవ రథం స్థాప్య రాజానం ద్రష్టుమాయయౌ ।
 జయశబ్దేన రాజానం స్తుత్వా తం ప్రణనామ హ ॥ ౨॥
 తతో రాజా నమస్తం తం సుమన్తం విహ్వలోఽబ్రవీత్ ।
 సుమన్త రామః కుత్రాస్తే సీతయా లక్ష్మణేన చ ॥ ౩॥
 కుత్ర త్యక్తస్త్వయా రామః కిం మాం పాపినమబ్రవీత్ ।
 సీతా వా లక్ష్మణో వాపి నిర్దయం మాం కిమబ్రవీత్ ॥ ౪॥
 హా రామ హా గుణనిధే హా సీతే ప్రియవాదిని ।
 దుఃఖార్ణవే నిమగ్నం మాం మ్రియమాణం న పశ్యసి ॥ ౫॥
 విలప్యైవం చిరం రాజా నిమగ్నో దుఃఖసాగరే ।
 ఏవం మస్త్రీ రుదన్తం తం ప్రాజ్ఞులిర్వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౬॥
 రామః సీతా చ సౌమిత్రిర్మయా సీతా రథేన తే ।
 శ్శృంగేరపురాభ్యాశే గజ్ఞాకూలే వ్యవస్థితాః ॥ ౭॥
 గుహేన కిఞ్చిదాసీతం ఫలమూలాదికం చ యత్ ।
 స్పృష్ట్యా హస్తేన సమ్ప్రీత్యా నాగ్రహీద్విససర్జ తత్ ॥ ౮॥
 వటక్షీరం సమానాయ్య గుహేన రఘునన్దనః ।
 జటాముకుటమాబద్ధ్య మామాహ నృపతే స్వయమ్ ॥ ౯॥
 సుమన్త బ్రూహి రాజానం శోకస్తేఽస్తు న మత్కృతే ।
 సాకేతాదధికం సౌఖ్యం విపినే నో భవిష్యతి ॥ ౧౦॥
 మాతుర్మే వన్దనం బ్రూహి శోకం త్యజతు మత్కృతే ।
 ఆశ్వాసయతు రాజానం వృద్ధం శోకపరిప్లవమ్ ॥ ౧౧॥
 సీతా చాశ్రుపరీతాక్షీ మామాహ నృపసత్తమ ।
 దుఃఖగర్గదయా వాచా రామం కిఞ్చిదవేక్షతీ ॥ ౧౨॥
 సాష్టాంగం ప్రణిపాతం మే బ్రూహి శ్వశ్రోఃః పదామ్బుజే ।
 ఇతి ప్రరుదతీ సీతా గతా కిఞ్చిదవాఙ్ముఖీ ॥ ౧౩॥

తతస్తేఽశ్రుపరీతాణా నావమారురుహుస్తదా ।
 యావద్గణ్గం సముత్తీర్య గతాస్తావదహం స్థితః ॥ ౧౪ ॥
 తతో దుఃఖేన మహతా పునరేవాహమాగతః ।
 తతో రుదస్తీ కౌసల్యా రాజానమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧౫ ॥
 కైకేయ్యైః ప్రియభార్యాయై ప్రసన్నో దత్తవాన్ వరమ్ ।
 త్వం రాజ్యం దేహి తస్యైవ మత్పుత్రః కిం వివాసితః ॥ ౧౬ ॥
 కృత్వా త్వమేవ తత్సర్వమిదానీం కిం ను రోదిషి ।
 కౌసల్యావచనం శ్రుత్వా ఙ్గతే స్పృష్ట ఇవాగ్నినా ॥ ౧౭ ॥
 పునః శోకాశ్రుపూర్ణాక్షః కౌసల్యామిదమబ్రవీత్ ।
 దుఃఖేన ప్రియమాణం మాం కిం పునర్దుఃఖయస్యలమ్ ॥ ౧౮ ॥
 ఇదానీమేవ మే ప్రాణా ఉత్క్రమిష్యన్తి నిశ్చయః ।
 శప్తోఽహం బాల్యభావేన కేచిన్మునినా పురా ॥ ౧౯ ॥
 పురాహం యౌవనే దృష్టత్పాపబాణధరో నిశి ।
 ఆచరం మృగయాసక్తో నద్యాస్తీరే మహావనే ॥ ౨౦ ॥
 తత్రార్ధరాత్రసమయే మునిః కశ్చిత్ప్రషార్ధితః ।
 పిపాసార్ధితయోః పిత్రోర్జలమానేతుముద్యతః ।
 అపూరయజ్జలే కుమభం తదా శబ్దోఽభవన్మహాన్ ॥ ౨౧ ॥
 గజః పిబతి పానీయమితి మత్స్వా మహానిశి ।
 బాణం ధనుషి సన్ధాయ శబ్దవేధినమక్షిపమ్ ॥ ౨౨ ॥
 హా హతోఽసీతి తత్రాభూచ్ఛబ్దో మానుషసూచకః ।
 కస్యాపి న కృతో దోషో మయా కేన హతో విధే ॥ ౨౩ ॥
 ప్రతీక్షతే మాం మాతా చ పితా చ జలకాజ్జయా ।
 తచ్చుత్వా భయసన్తప్తస్తతోఽహం పౌరుషం వచః ॥ ౨౪ ॥
 శనైర్గత్వాథ తత్పార్శ్వం స్వామిన్ దశరథోఽస్మ్యహమ్ ।
 ఆజానతా మయా విధస్తాతుమర్హసి మాం మునే ॥ ౨౫ ॥
 ఇత్యుక్త్వా పాదయోస్తస్య పతితో గద్గదాక్షరః ।
 తదా మామాహ స మునిర్మా భైషీర్నృపసత్తమ ॥ ౨౬ ॥

బ్రహ్మహత్యా స్పృశేన్న త్వాం వైశ్యోఽహం తపసి స్థితః ।

పితరో మాం ప్రతీక్షేతే క్షుత్తుడ్భ్యాం పరిపీడితౌ ॥ ౨౭॥

తయోస్త్యముదకం దేహి శీఘ్రమేవావిచారయన్ ।

న చేత్త్వాం భస్మసాత్కుర్యాత్పితా మే యది కుప్యతి ॥ ౨౮॥

జలం దత్వా తు తౌ నత్వా కృతం సర్వం నివేదయ ।

శల్యముద్ధర మే దేహాత్ప్రాణాన్స్యజ్ఞ్యామి పీడితః ॥ ౨౯॥

ఇత్యుక్తో మునినా శీఘ్రం బాణముత్పాట్య దేహతః ।

సజలం కలశం ధృత్వా గతోఽహం యత్ర దమృతీ ॥ ౩౦॥

అతివృద్ధావన్దృశౌ క్షుత్పిపాసార్ధితౌ నిశి ।

నాయాతి సలిలం గృహ్య పుత్రః కిం వాత్ర కారణమ్ ॥ ౩౧॥

అనన్యగతికౌ వృద్ధౌ శోచ్యో తృటృరిపీడితౌ ।

ఆవాముపేక్షతే కిం వా భక్తిమానావయోః సుతః ॥ ౩౨॥

ఇతి చింతావ్యాకులౌ తౌ మత్పాదన్యాసజం ధ్వనిమ్ ।

శ్రుత్వా ప్రాహ పితా పుత్ర కిం విలम्బః కృతస్త్వయా ॥ ౩౩॥

దేహ్యోవయోః సుపానీయం పిబ త్వమపి పుత్రక ।

ఇత్యేవం లపతోర్భిత్వా సకాశమగమం శనైః ॥ ౩౪॥

పాదయోః ప్రణిపత్యాహమబ్రవం వినయాన్వితః ।

నాహం పుత్రస్త్వయోధ్యాయా రాజా దశరథోఽస్మ్యహమ్ ॥ ౩౫॥

పాపోఽహం మృగయాసక్తో రాత్రౌ మృగవిహింసకః ।

జలావతారాద్ధూరోఽహం స్థిత్యా జలగతం ధ్వనిమ్ ॥ ౩౬॥

శ్రుత్వాహం శబ్దవేధిత్యాదేకం బాణమథాత్యజమ్ ।

హతోఽస్మీతి ధ్వనిం శ్రుత్వా భయాత్తత్రాహమాగతః ॥ ౩౭॥

జటాం వికీర్య పతితం దృష్ట్వాహం మునిదారకమ్ ।

భీతో గృహీత్వా తత్పాదౌ రక్ష రక్షేతి చాబ్రవమ్ ॥ ౩౮॥

మా భైషీరితి మాం ప్రాహ బ్రహ్మహత్యాభయం న తే ।

మత్పిత్రోః సలిలం దత్త్వా నత్వా ప్రార్థయ జీవితమ్ ॥ ౩౯॥

ఇత్యుక్తో మునినా తేన హ్యోగతో మునిహింసకః ।

రక్షేతాం మాం దయాయుక్తౌ యువాం హి శరణాగతమ్ ॥ ౪౦॥

ఇతి శ్రుత్వా తు దుఃఖారౌ విలస్య బహు శోచ్య తమ్ ।
 పతితో నౌ సుతో యత్ర నయ తత్రావిలమ్బయన్ ॥ ౪౧॥
 తతో నీతౌ సుతో యత్ర మయా తౌ వృద్ధదమ్పతీ ।
 స్పృష్ట్యా సుతం తౌ హస్తాభ్యాం బహుశోఽథ విలేపతుః ॥ ౪౨॥
 హాహేతి క్రన్దమానౌ తౌ పుత్ర పుత్రేత్యవోచతామ్ ।
 జలం దేహీతి పుత్రేతి కిమర్థం న దదాస్యలమ్ ॥ ౪౩॥
 తతో మామూచతుః శీఘ్రం చితిం రచయ భూపతే ।
 మయా తదైవ రచితా చితిస్తత్ర నివేశితాః ।
 త్రయస్తత్రాగ్నిరుత్స్పృష్టో దగ్ధాస్తే త్రిదివం యయుః ॥ ౪౪॥
 తత్ర వృద్ధః పితా ప్రాహ త్వమప్యేవం భవిష్యసి ।
 పుత్రశోకేన మరణం ప్రాప్స్యసే వచనాన్మమ ॥ ౪౫॥
 స ఇదానీం మమ ప్రాప్తః శాపకాతోఽనివారితః ।
 ఇత్యుక్త్వా విలలాపాథ రాజా శోకసమాకులః ॥ ౪౬॥
 హా రామ పుత్ర హా సీతే హా లక్ష్మణ గుణాకర ।
 త్వద్వియోగాదహం ప్రాప్తో మృత్యుం కైకేయిసమ్భవమ్ ॥ ౪౭॥
 వదన్నేవం దశరథః ప్రాణాన్స్యక్త్వా దివం గతః ।
 కౌసల్యా చ సుమిత్రా చ తథాన్య రాజయోషితః ॥ ౪౮॥
 చుక్రుశుశ్చ విలేపుశ్చ ఉరస్తాడనపూర్వకమ్ ।
 వసిష్ఠః ప్రయయౌ తత్ర ప్రాతర్మన్త్రిభిరావృతః ॥ ౪౯॥
 తైలద్రోణ్యాం దశరథం ఓప్త్యా దూతానథాబ్రవీత్ ।
 గచ్ఛత త్వరితం సాశ్వా యుధాజిన్నగరం ప్రతి ॥ ౫౦॥
 తత్రాస్తే భరతః శ్రీమాఞ్చత్రఘ్నసహితః ప్రభుః ।
 ఉచ్యతాం భరతః శీఘ్రమాగచ్ఛేతి మమాజ్ఞయా ॥ ౫౧॥
 అయోధ్యాం ప్రతి రాజానం కైకేయాం చాపి పశ్యతు ।
 ఇత్యుక్త్వాన్వరితం దూతా గత్వా భరతమాతులమ్ ॥ ౫౨॥
 యుధాజితం ప్రణమ్యోచుర్భరతం సానుజం ప్రతి ।
 వసిష్ఠస్త్యబ్రవీద్రాజన్ భరతః సానుజః ప్రభుః ॥ ౫౩॥

శీఘ్రమాగచ్ఛతు పురీమయోధ్యామవిచారయన్ |
 ఇత్యాజ్ఞప్రోఽథ భరతస్త్వరితం భయవిహ్వలః || ౫౪||
 ఆయయౌ గురుణాదిష్టః సహ దూతైస్తు సానుజః |
 రాజ్ఞో వా రాఘవస్యాపి దుఃఖం కింశ్చేదుపస్థితమ్ || ౫౫||
 ఇతి చింతాపరో మార్గే చిన్తయన్నగరం యయౌ |
 నగరం భ్రష్టలక్ష్మీకం జనసమ్బాధవర్జితమ్ || ౫౬||
 ఉత్సవైశ్చ పరిత్యక్తం దృష్ట్వా చింతాపరోఽభవత్ |
 ప్రవిశ్య రాజభవనం రాజలక్ష్మీవివర్జితమ్ || ౫౭||
 అపశ్యత్కైకేయాం తత్ర ఏకామేవాసనే స్థితామ్ |
 ననామ శిరసా పాదౌ మాతుర్భక్తిసమన్వితః || ౫౮||
 ఆగతం భరతం దృష్ట్వా కైకేయా ప్రేమసమ్భ్రమాత్ |
 ఉత్థాయాలిక్ష్య రభసా స్వాఙ్కమారోప్య సంస్థితా || ౫౯||
 మూర్ఘ్యవప్తూయ పప్రచ్ఛ కుశలం స్వకులస్య సా |
 పితా మే కుశలో భ్రాతా మాతా చ శుభలక్షణా || ౬౦||
 దిష్ట్వా త్వమద్య కుశలీ మయా దృష్టోఽసి పుత్రక |
 ఇతి పృష్టః స భరతో మాత్రా చింతాకులేన్ద్రియః || ౬౧||
 దూయమానేన మనసా మాతరం సమప్రచ్ఛత |
 మాతః పితా మే కుత్రాస్తే ఏకా త్వమిహ సంస్థితా || ౬౨||
 త్వయా వినా న మే తాతః కదాచిద్రహసి స్థితః |
 ఇదాసిం దృశ్యతే నైవ కుత్ర తిష్ఠతి మే వద || ౬౩||
 అదృష్ట్వా పితరం మేఽద్య భయం దుఃఖం చ జాయతే |
 అథాహ కైకేయా పుత్ర కిం దుఃఖేన తవానఘ || ౬౪||
 యా గతిర్ధర్మశీలానామశ్వమేధాదియాజినామ్ |
 తాం గతిం గతవానద్య పితా తే పితృవత్సవ || ౬౫||
 తచ్చుత్వా నిపపాతోర్వాసం భరతః శోకవిహ్వలః |
 హా తాత క్వ గతోఽసి త్వం త్యక్తావ మాం వృజినార్ణవే || ౬౬||
 అసమర్థైశ్చైవ రామాయ రాజ్ఞే మాం క్వ గతోఽసి భోః |

ఇతి విలపితం పుత్రం పతితం ముక్తమూర్ధజమ్ || ౬౭||

ఉత్థాప్యామృజ్య నయనే కైకేయీ పుత్రమబ్రవీత్ |

సమాశ్వసిహి భద్రం తే సర్వం సమ్పాదితం మయా || ౬౮||

తామాహ భరతస్తాతో ప్రియమాణః కిమబ్రవీత్ |

తమాహ కైకేయీ దేవీ భరతం భయవర్జితా || ౬౯||

హా రామ రామ సీతేతి లక్ష్మణేతి పునః పునః |

విలపన్నేవ సుచిరం దేహం త్యక్త్వా దివం యయా || ౭౦||

తామాహ భరతో హేమమ్బ రామః సన్నిహితో న కిమ్ |

తదాసీం లక్ష్మణో వాపి సీతా వా కుత్ర తే గతాః || ౭౧||

రామస్య యావరాజ్యార్థం పిత్రా తే సమ్భ్రమః కృతః |

తవ రాజ్యప్రదానాయ తదాహం విఘ్నమాచరమ్ || ౭౨||

రాజ్ఞా దత్తం హి మే పూర్వం వరదేన వరద్వయమ్ |

యాచితం తదిదాసీం మే తయోరేకేన తేఽఖిలమ్ || ౭౩||

రాజ్యం రామస్య చైకేన వనవాసో మునివ్రతమ్ |

తతః సత్యపరో రాజా రాజ్యం దత్త్వా తవైవ హి || ౭౪||

రామం సమ్ప్రేషయామాస వనమేవ పితా తవ |

సీతాప్యనుగతా రామం పాతివ్రత్యముపాశ్రితా || ౭౫||

సౌభ్రాత్రం దర్శయన్ రామమనుయాతోఽపి లక్ష్మణః |

వనం గతేషు సర్వేషు రాజా తానేవ చిన్తయన్ || ౭౬||

ప్రలపన్ రామరామేతి మమార నృపసత్తమః |

ఇతి మాతుర్వచః శ్రుత్వా వజ్రాహత ఇవ ద్రుమః || ౭౭||

పపాత భూమౌ నిఃసంజ్ఞాస్తం దృష్ట్వా దుఃఖితా తదా |

కైకేయీ పునరప్యాహ వత్స శోకేన కిం తవ || ౭౮||

రాజ్యే మహతి సమ్ప్రాప్తే దుఃఖస్యావసరః కుతః |

ఇతి బ్రువన్తీమాలోక్య మాతరం ప్రదహన్నివ || ౭౯||

అసమ్భాప్యాసి పాపే మే ఘోరే త్వం భర్తృఘాతినీ |

పాపే త్వద్గర్భజాతోఽహం పాపవానస్మి సామ్ప్రతమ్ |

అహమగ్నిం ప్రవేశ్యామి విషం వా భక్షయామ్యహమ్ || ౮౦||

ఖడ్గేన వాథ చాత్మానం హత్యా యామి యమక్షయమ్ |
భర్తృఘాతినీ దుష్టే త్వం కుమ్భిపాకం గమిష్యసి || ౮౧||

ఇతి నిర్భర్త్య కైకేయాం కౌసల్యాభవనం యయా |
సాపి తం భరతం దృష్ట్వా ముక్తకణ్ఠా రురోద హ || ౮౨||

పాదయోః పతితస్తస్యా భరతోఽపి తదాఽరుదత్ |
ఆలిక్ష్మ్య భరతం సాధీస్ రామమాతా యశస్విసీ |
కృశాఽతిదీనవదనా సాశ్రునేత్రేదమబ్రవీత్ || ౮౩||

పుత్ర త్వయి గతే దూరమేవం సర్వమభూదిదమ్ |
ఉక్తం మాత్రా శ్రుతం సర్వం త్వయా తే మాతృచేష్టితమ్ || ౮౪||

పుత్రః సభార్యో వనమేవ యాతః
సలక్ష్మణో మే రఘురామచన్ద్రః |
చీరామ్బరో బద్ధజటాకలాపః
సన్ద్యజ్య మాం దుఃఖసముద్రమగ్నామ్ || ౮౫||

హా రామ హా మే రఘువంశనాథ
జాతోఽసి మే త్వం పరతః పరాత్మా |
తథాపి దుఃఖం న జహాతి మాం వై
విధిర్బలీయానితి మే మనీషా || ౮౬||

స ఏవం భరతో వీక్ష్య విలపన్తీం భృశం శుచా |
పాదౌ గృహీత్వా ప్రాహేదం శృణు మాతర్వచో మమ || ౮౭||

కైకేయ్యా యత్కృతం కర్మ రామరాజ్యాభిషేచనే |
అన్యద్వా యది జానామి సా మయా నోదీతా యది || ౮౮||

పాపం మేఽస్తు తదా మాతర్భ్రహ్మహత్యాశతోద్భవమ్ |
హత్యా వసిష్ఠం ఖడ్గేన అరున్ధత్యా సమన్వితమ్ || ౮౯||

భూయాత్తత్పాపమఖిలం మమ జానామి యద్యహమ్ |
ఇత్యేవం శపథం కృత్వా రురోద భరతస్తదా || ౯౦||

కౌసల్యా తమథాలిక్ష్మ్య పుత్ర జానామి మా శుచః |
ఏతస్మిన్పన్తరే శ్రుత్వా భరతస్య సమాగమమ్ || ౯౧||

వసిష్ఠో మన్త్రిభిః సార్థం ప్రయయా రాజమన్దిరమ్ ।
 రుదన్తం భరతం దృష్ట్వా వసిష్ఠః ప్రాహ సాదరమ్ ॥ ౯౨॥
 వృద్ధో రాజా దశరథో జ్ఞానీ సత్యపరాక్రమః ।
 భుక్త్వా మర్త్యసుఖం సర్వమిష్టా విపులదక్షిణైః ॥ ౯౩॥
 అశ్వమేధాదిభిర్యజ్ఞైర్లభ్యా రామం సుతం హరిమ్ ।
 ఆన్తే జగమ త్రిదవం దేవేన్ద్యార్ధాసనం ప్రభుః ॥ ౯౪॥
 తం శోచసి వృద్ధైవ త్వమశోచ్యం మోక్షభాజనమ్ ।
 ఆత్మా నిత్యోఽవ్యయః శుద్ధో జన్మనాశాదివర్జితః ॥ ౯౫॥
 శరీరం జడమత్యర్థమపవిత్రం వినశ్యరమ్ ।
 విచార్యమాణే శోకస్య నావకాశః కథంశ్చన ॥ ౯౬॥
 పితా వా తనయో వాపి యది మృత్యువశం గతః ।
 మూఢాస్తమనుశోచన్తి స్వాత్మతాడనపూర్వకమ్ ॥ ౯౭॥
 నిఃసారే ఖలు సంసారే వియోగో జ్ఞానినాం యదా ।
 భవేద్వైరాగ్యహేతుః స శాన్తిసాఖ్యం తనోతి చ ॥ ౯౮॥
 జన్మవాన్ యది లోకేఽస్మిన్ప్రర్థితం మృత్యురన్వగాత్ ।
 తస్మాదపరిహార్యోఽయం మృత్యుర్జన్మవతాం సదా ॥ ౯౯॥
 స్వకర్మవశతః సర్వజన్మానాం ప్రభవాప్యయౌ ।
 విజానన్నప్యవిద్వాన్ యః కథం శోచతి బాన్ధవాన్ ॥ ౧౦౦॥
 బ్రహ్మాణ్ణకోటయో నష్టాః సృష్టయో బహుశో గతాః ।
 శుష్కన్తి సాగరాః సర్వే కైవాస్థా క్షణజీవితే ॥ ౧౦౧॥
 చలపత్రాన్తలగ్నామ్బుబిన్దవత్క్షణభగ్గురమ్ ।
 ఆయుస్త్యజత్యవేలాయాం కస్తత్ర ప్రత్యయస్తవ ॥ ౧౦౨॥
 దేహీ ప్రాక్తనదేహోత్థకర్మణా దేహవాన్ పునః ।
 తద్దేహోత్థేన చ పునరేవం దేహాః సదాత్మనః ॥ ౧౦౩॥
 యథా త్యజతి వై జీర్ణం వాసో గృహ్ణాతి నూతనమ్ ।
 తథా జీర్ణం పరిత్యజ్య దేహీ దేహం పునర్నవమ్ ॥ ౧౦౪॥
 భజత్యేవ సదా తత్ర శోకస్యావసరః కుతః ।

ఆత్మా న మ్రియతే జాతు జాయతే న చ వర్థతే || ౧౦౫ ||
 షడ్భావరహితోఽనన్తః సత్యప్రజ్ఞానవిగ్రహః |
 ఆనన్దరూపో బుద్ధ్యాదిసాక్షీ లయవివర్జితః || ౧౦౬ ||
 ఏక ఏవ పరో హ్యత్మా హ్యద్వితీయః సమః స్థితః |
 ఇత్యాత్మానం దృఢం జ్ఞాత్వా త్యక్త్వా శోకం కురు క్రియామ్ || ౧౦౭ ||
 తైలద్రోణ్యాః పితుర్దేహముద్భృత్య సచివైః సహ |
 కృత్యం కురు యథాన్యాయమస్మాభిః కులనన్దన || ౧౦౮ ||
 ఇతి సమ్ప్రాధితః సాక్షాద్గురుణా భరతస్తదా |
 విస్మయ్యాజ్ఞానజం శోకం చక్రే సవిధివత్క్రియామ్ || ౧౦౯ ||
 గురుణోక్తప్రకారేణ ఆహితాగ్నేర్యథావిధి |
 సంస్కృత్య స పితుర్దేహం విధిదృష్టేన కర్మణా || ౧౧౦ ||
 ఏకాదశేఽహని ప్రాప్తే బ్రాహ్మణాన్ వేదపారగాన్ |
 భోజయామాస విధివచ్చతశోఽథ సహస్రశః || ౧౧౧ ||
 ఉద్దిశ్య పితరం తత్ర బ్రాహ్మణేభ్యో ధనం బహు |
 దదౌ గవాం సహస్రాణి గ్రామాన్ రత్నామ్బరాణి చ || ౧౧౨ ||
 అవసత్స్వగృహే యత్ర రామమేవానుచిన్తయన్ |
 వసిష్ఠేన సహ భ్రాత్రా మన్త్రిభిః పరివారితః || ౧౧౩ ||
 రామేఽరణ్యం ప్రయాతే సహ జనకసుతాలక్ష్మణాభ్యాం సుఘోరం
 మాతా మే రాక్షసీవ ప్రదహతి హృదయం దర్శనాదేవ సద్యః |
 గచ్ఛామ్యారణ్యమద్య స్థిరమతిరఖిలం దూరతోఽపాస్య రాజ్యం
 రామం సీతాసమేతం స్మితరుచిరముఖం నిత్యమేవానునేవే || ౧౧౪ ||
 ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే
 అయోధ్యాకాణ్డే సప్తమః సర్గః || ౭ ||

|| అష్టమః సర్గః ||

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ | (శ్రీపరమేశ్వర ఉవాచ |)
 వసిష్ఠో మునిభిః సార్థం మన్త్రిభిః పరివారితః |

రాజ్ఞః సభాం దేవసభాసన్నిభామవిశద్విభుః ॥ ౧॥

తత్రాసనే సమాసీనశ్చతుర్ముఖ ఇవాపరః ।

ఆనీయ భరతం తత్ర ఉపవేశ్య సహానుజమ్ ॥ ౨॥

అబ్రవీద్వచనం దేశకాలోచితమరిన్దమమ్ ।

వత్స రాజ్యేఽభిషేక్యామస్త్యామద్య పితృశాసనాత్ ॥ ౩॥

కైకేయ్యా యాచితం రాజ్యం త్వదర్థే పురుషర్షభ ।

సత్యసన్దో దశరథః ప్రతిజ్ఞాయ దదౌ కిల ॥ ౪॥

అభిషేకో భవత్వద్య మునిభిర్మస్తపూర్వకమ్ ।

తచ్ఛ్చృత్వా భరతోఽప్యాహ మమ రాజ్యేన కిం మునే ॥ ౫॥

రామో రాజాధిరాజశ్చ వయం తస్యైవ కింకరాః ।

శ్వః ప్రభాతే గమిష్యామో రామమానేతుమజ్ఞాసా ॥ ౬॥

అహం యూయం మాతరశ్చ కైకేయాం రాక్షసీం వినా ।

హనిష్యామ్యధునైవాహం కైకేయాం మాతృగన్ధినీమ్ ॥ ౭॥

కిన్తు మాం నో రఘుశ్రేష్ఠః స్త్రీహన్తారం సహిష్యతే ।

తచ్ఛోఽప్యభూతే గమిష్యామి పాదచారేణ దణ్డకాన్ ॥ ౮॥

శత్రుఘ్నసహితస్తూర్ణం యూయమాయాత వా న వా ।

రామో యథా వనే యాతస్తథాహం వల్కలామ్బరః ॥ ౯॥

ఫలమూలకృతాహారః శత్రుఘ్నసహితో మునే ।

భూమిశాయీ జటాధారీ యావద్రామో నివర్తతే ॥ ౧౦॥

ఇతి నిశ్చిత్వ భరతస్తూష్ఠీమేవావతస్థివాన్ ।

సాధుసాధ్వితి తం సర్వే ప్రశశంసుర్ముదాన్వితాః ॥ ౧౧॥

తతః ప్రభాతే భరతం గచ్ఛన్తం సర్వసైనికాః ।

అనుజగ్ముః సుమన్త్రేణ నోదితాః సాశ్వకుజ్జురాః ॥ ౧౨॥

కౌసల్యాద్యా రాజదారా వసీష్ఠప్రముఖా ద్విజాః ।

ఛాదయన్తో భువం సర్వే పృష్ఠతః పార్శ్వతోఽగ్రతః ॥ ౧౩॥

శ్చృజ్వేరపురం గత్వా గంగాకూలే సమన్తతః ।

ఉవాస మహతీ నేనా శత్రుఘ్నపరిచోదితా ॥ ౧౪॥

ఆగతం భరతం శ్రుత్వా గుహః శక్కితమానసః ।
 మహత్వా సేనయా సార్ధమాగతో భరతః కిల ॥ ౧౫ ॥
 పాపం కర్తుం న వా యాతి రామస్యావిదితాత్మనః ।
 గత్వా తద్ధృదయం జ్ఞేయం యది శుద్ధస్తరిష్యతి ॥ ౧౬ ॥
 గణ్ఠో నో చేత్సమాకృష్య నావస్తిష్ఠస్తు సాయుధాః ।
 జ్ఞాతయో మే సమాయత్తాః పశ్యన్తః సర్వతోదిశమ్ ॥ ౧౭ ॥
 ఇతి సర్వాన్ సమాదిశ్య గుహో భరతమాగతః ।
 ఉపాయనాని సజ్ఘిహ్యా వివిధాని బహుాన్యపి ॥ ౧౮ ॥
 ప్రయయా జ్ఞాతిభిః సార్ధం బహుభిర్వివిధాయుధైః ।
 నివేద్యోపాయనాన్యగ్రే భరతస్య సమస్తతః ॥ ౧౯ ॥
 దృష్ట్వా భరతమాసీనం సానుజం సహ మన్త్రిభిః ।
 చీరామ్బరం ఘనశ్యామం జటాముకుటధారిణమ్ ॥ ౨౦ ॥
 రామమేవానుశోచన్తం రామరామేతి వాదినమ్ ।
 ననామ శిరసా భూమౌ గుహోఽహమితి చాబ్రవీత్ ॥ ౨౧ ॥
 శీఘ్రముత్థాప్య భరతో గాఢమాలిజ్య సాదరమ్ ।
 పృష్టాఽనామయమవ్యగ్రః సఖాయమిదమబ్రవీత్ ॥ ౨౨ ॥
 భ్రాతస్త్వం రాఘవేణాత్ర సమేతః సమవస్థితః ।
 రామేణాలిజ్జితః సార్ధగనయనేనామలాత్మనా ॥ ౨౩ ॥
 ధన్యోఽసి కృతకృత్యోఽసి యత్త్వయా పరిభాషితః ।
 రామో రాజీవపత్రాక్షో లక్ష్మణేన చ సీతయా ॥ ౨౪ ॥
 యత్ర రామస్త్యయా దృష్టస్తత్ర మాం నయ సువ్రత ।
 సీతయా సహితో యత్ర సుప్తస్తద్ధర్మయస్వ మే ॥ ౨౫ ॥
 త్వం రామస్య ప్రియతమో భక్తిమానసి భాగ్యవాన్ ।
 ఇతి సంస్మృత్య సంస్మృత్య రామం సాశ్రువిలోచనః ॥ ౨౬ ॥
 గుహేన సహితస్తత్ర యత్ర రామః స్థితో నిశి ।
 యయా దదర్శ శయనస్థలం కుశసమాస్తుతమ్ ॥ ౨౭ ॥
 సీతాఽభరణసంలగ్నస్వర్ణబిన్దుభిరర్చితమ్ ।
 దుఃఖనస్తప్తహృదయో భరతః పర్యదేవయత్ ॥ ౨౮ ॥

అహోఽతిసుకుమారీ యా సీతా జనకనన్దినీ ।

ప్రాసాదే రత్నపర్యజ్ఞే కోమలాస్తరణే శుభే ॥ ౨౯॥

రామేణ సహితా శేతే సా కథం కుశవిష్టరే ।

సీతా రామేణ సహితా దుఃఖేన మమ దోషతః ॥ ౩౦॥

ధిజ్ఞాం జాతోఽస్మి కైకేయ్యా పాపరాశిసమానతః ।

మన్నిమిత్తమిదం క్లేశం రామస్య పరమాత్మనః ॥ ౩౧॥

అహోఽతిసఫలం జన్మ లక్ష్మణస్య మహాత్మనః ।

రామమేవ సదాన్వేతి వనస్థమపి హృష్టధీః ॥ ౩౨॥

అహం రామస్య దాసా యే తేషాం దాసస్య కింకరః ।

యది స్యాం సఫలం జన్మ మమ భూయాన్న సంశయః ॥ ౩౩॥

భ్రాతర్జానాసి యది తత్కథయస్వ మమాఖిలమ్ ।

యత్ర తిష్ఠతి తత్రాహం గచ్ఛామ్యానేతుమజ్ఞాసా ॥ ౩౪॥

గుహస్తం శుద్ధహృదయం జ్ఞాత్వా సన్నేహమబ్రవీత్ ।

దేవ త్వమేవ ధన్యోఽసి యస్య తే భక్తిరీదృశీ ॥ ౩౫॥

రామే రాజీవపత్రాక్షే సీతాయాం లక్ష్మణే తథా ।

చిత్రకూటాద్రినికటే మన్దాకిన్యవిదూరతః ॥ ౩౬॥

ముసీనామాశ్రమపదే రామస్తిష్ఠతి సానుజః ।

జానక్యా సహితో నన్దాత్సుఖమాస్తే కిల ప్రభుః ॥ ౩౭॥

తత్ర గచ్ఛామహే శీఘ్రం గంఠాం తర్తుమిహార్హసి ।

ఇత్యుక్తౌ త్వరితం గత్వా నావః పంచుశతాని హ ॥ ౩౮॥

సమానయత్ససైన్యస్య తర్తుం గంఠాం మహానదీమ్ ।

స్వయమేవానినాయైకాం రాజనావం గుహస్తదా ॥ ౩౯॥

ఆరోప్య భరతం తత్ర శత్రుఘ్నం రామమాతరమ్ ।

వసిష్ఠం చ తథాన్యత్ర కైకేయాం చాన్యయోషితః ॥ ౪౦॥

తీర్త్వా గంఠాం యయా శీఘ్రం భరద్వాజాశ్రమం ప్రతి ।

దూరే స్థాప్య మహాసైన్యం భరతః సానుజో యయా ॥ ౪౧॥

ఆశ్రమే మునిమాసీనం జ్వలన్తమివ పావకమ్ ।

దృష్ట్యా ననామ భరతః సాష్టాఙ్గమతిభక్తీతః ॥ ౪౨॥
 జ్ఞాత్వా దాశరథిం ప్రీత్యా పూజయామాస మౌనిరాట్ ।
 ప్రపచ్ఛ కుశలం దృష్ట్యా జటావల్కలధారిణమ్ ॥ ౪౩॥
 రాజ్యం ప్రశాసతస్తేఽద్య కిమేతద్వల్కలాదికమ్ ।
 ఆగతోఽసి కిమర్థం త్వం విపినం మునిసేవితమ్ ॥ ౪౪॥
 భరద్వాజవచః శ్రుత్వా భరతః సాశ్రుతోచనః ।
 సర్వం జానాసి భగవన్ సర్వభూతాశయస్థితః ॥ ౪౫॥
 తథాపి పృచ్ఛనే కిఞ్చిత్తదనుగ్రహ ఏవ మే ।
 కైకేయ్యా యత్కృతం కర్మ రామరాజ్యవిఘాతనమ్ ॥ ౪౬॥
 వనవాసాదికం వాపి న హి జానామి కిఞ్చన ।
 భవత్వాదయుగం మేఽద్య ప్రమాణం మునిసత్తమ ॥ ౪౭॥
 ఇత్యుక్త్వా పాదయుగలం మునేః స్పృష్ట్యాఽర్తమానసః ।
 జ్ఞాతుమర్హసి మాం దేవ శుద్ధో వాఽశుద్ధ ఏవ వా ॥ ౪౮॥
 మమ రాజ్యేన కిం స్వామిన్ రామే తిష్ఠతి రాజని ।
 కిఞ్కరోఽహం మునిశ్రేష్ఠ రామచన్ద్రస్య శాశ్వతః ॥ ౪౯॥
 అతో గత్వా మునిశ్రేష్ఠ రామస్య చరణాన్తికే ।
 పతిత్వా రాజ్యసమ్భారాన్ సమర్ప్యత్రైవ రాఘవమ్ ॥ ౫౦॥
 అభిషేక్ష్యే వసిష్ఠాద్యైః పౌరజానపదైః సహ ।
 నేష్యేఽయోధ్యాం రమానాథం దాసః సేవేఽతినీచవత్ ॥ ౫౧॥
 ఇత్యుదీరితమాకర్ణ్య భరతస్య వచో మునిః ।
 ఆలిఙ్గ్య మూర్ధ్నివహ్రాయ ప్రశశంస సవిస్మయః ॥ ౫౨॥
 వత్స జ్ఞాతం పురైవైతద్భవిష్యం జ్ఞానచక్షుషా ।
 మా శుచస్త్వం పరో భక్తః శ్రీరామే లక్ష్మణాదపి ॥ ౫౩॥
 ఆతిథ్యం కర్తుమిచ్ఛామి ససైన్యస్య తవానఘ ।
 అద్య భుక్త్వా ససైన్యస్త్వం శోఽ గన్తా రామసన్నిధిమ్ ॥ ౫౪॥
 యథాఽఽజ్ఞాపయతి భవాన్సథేతి భరతోఽబ్రవీత్ ।
 భరద్వాజస్తవః స్పృష్ట్యా మౌనీ హోమగృహే స్థితః ॥ ౫౫॥

దధ్యౌ కామదుఘాం కామవర్షిణీం కామదో మునిః ।
 అస్పృజత్కామధుక్ సర్వం యథాకామమలౌకికమ్ ॥ ౫౬ ॥
 భరతస్య ససైన్యస్య యథేష్టం చ మనోరథమ్ ।
 యథా వవర్ష సకలం తృప్తాస్తే సర్వసైనికాః ॥ ౫౭ ॥
 వసిష్ఠం పూజయిత్వాగ్రే శాస్త్రదృష్టేన కర్మణా ।
 పశ్చాత్ససైన్యం భరతం తర్పయామాస యోగిరాట్ ॥ ౫౮ ॥
 ఉషిత్యా దినమేకం తు ఆశ్రమే స్వర్గసన్నిభే ।
 అభివాద్య పునః ప్రాతర్భరద్వాజం సహానుజః ॥ ౫౯ ॥
 భరతస్తు కృతానుజ్ఞః ప్రయయౌ రామసన్నిధిమ్ ।
 చిత్రకూటమనుప్రాప్య దూరే సంస్థాప్య సైనికాన్ ।
 రామసన్దర్శనాకాక్షీ ప్రయయౌ భరతః స్వయమ్ ॥ ౬౦ ॥
 శత్రుఘ్నేన సుమన్త్రేణ గుహేన చ పరస్తపః ।
 తపస్విమణ్డలం సర్వం విచిన్వానో న్యవర్తత ॥ ౬౧ ॥
 అదృష్ట్వా రామభవనమపృచ్ఛదృషిమణ్డలమ్ ।
 కుత్రాస్తే సీతయా సార్ధం లక్ష్మణేన రఘూత్తమః ॥ ౬౨ ॥
 ఊచురగ్రే గిరేః పశ్చాద్గంగాయా ఉత్తరే తపే ।
 వివిక్తం రామసదనం రమ్యం కాననమణ్డితమ్ ॥ ౬౩ ॥
 సఫలైరాస్తుపసనైః కదలీఖణ్డసంవృతమ్ ।
 చమ్పకైః కోవిదారైశ్చ పున్నాగైర్విపులైస్తథా ॥ ౬౪ ॥
 ఏవం దర్శితమాలోక్య మునిభిర్భరతోఽగ్రతః ।
 హర్షాద్యయౌ రఘుశ్రేష్ఠభవనం మన్త్రిణా సహ ॥ ౬౫ ॥
 దదర్శ దూరాదతిభాసురం శుభం
 రామస్య గేహం మునివృన్దసేవితమ్ ।
 వృక్షాగ్రసంలగ్నసువల్కలాజినం
 రామాభిరామం భరతః సహానుజః ॥ ౬౬ ॥
 ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే
 అయోధ్యాకాణ్డే ఆష్టమః సర్గః ॥ ౮ ॥

॥ నవమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ । (శ్రీపరమేశ్వర ఉవాచ ।)
అథ గత్వాఽఽశ్రమపదసమీపం భరతో ముదా ।
సీతారామపదైర్మృక్తం పవిత్రమతిశోభనమ్ ॥ ౧॥

స తత్ర వజ్రాఙ్కుశవారిజాఞ్చిత-
ధ్వజాదిచిహ్నాని పదాని సర్వతః ।
దదర్శ రామస్య భువోఽతిమఙ్గలాని
అచేష్టయత్పాదరజఃసు సానుజః ॥ ౨॥

అహో సుధన్యోఽహమమూని
రామపాదారవిన్దాఙ్కితభూతలాని ।
పశ్యామి యత్పాదరజో విమృగ్యం
బ్రహ్మాదిదేవైః శ్రుతిభిశ్చ నిత్యమ్ ॥ ౩॥

ఇత్యద్భుతప్రేమరసాప్లుతాశయో
విగాఢచేతా రఘునాథభావనే ।
ఆనందజాశ్రుస్పృహితస్తనాన్తరః
శనైరవాపాశ్రమసన్నిధిం హరేః ॥ ౪॥

స తత్ర దృష్ట్వా రఘునాథమాస్థితం
దూర్వాదలశ్యామలమాయతేక్షణమ్ ।
జటాకీరీటం నవవల్కలామ్బరం
ప్రసన్నవక్త్రం తరుణారుణద్యుతిమ్ ॥ ౫॥

విలోకయన్తం జనకాత్మజాం శుభాం
సౌమిత్రిణా నేవితపాదపఙ్కజమ్ ।
తదాభిదుద్రావ రఘూత్తమం శుచా
హర్షాచ్చ తత్పాదయుగం త్వరాగ్రహీత్ ॥ ౬॥

రామస్తమాకృష్య సుదీర్ఘబాహుర్ధోర్భ్యాం
పరిష్యజ్య సిషిఞ్చ నేత్రజైః ।
జలైరథాఙ్కిపరి సన్న్యవేశయత్
పునః పునః సమ్పరిషస్వజే విభుః ॥ ౭॥

అథ తా మాతరః సర్వాః సమాజగుప్తస్వరాన్వితాః ।
 రాఘవం ద్రష్టుకామాస్తాస్త్రపారా గౌర్యథా జలమ్ ॥ ౮॥
 రామః స్వమాతరం వీక్ష్య ద్రుతముత్థాయ పాదయోః ।
 వవన్దే సాశ్రు సా పుత్రమాలిక్ష్ణ్యతీవ దుఃఖితా ॥ ౯॥
 ఇతరాశ్చ తథా నత్వా జనసీ రఘునన్దనః ।
 తతః సమాగతం దృష్ట్వా వసిష్ఠం మునిపుజివమ్ ॥ ౧౦॥
 సాష్టాంగం ప్రణిపత్యాహా ధన్యోఽస్మీతి పునః పునః ।
 యథార్హమువేశ్యాహా సర్వానేవ రఘూద్వహాః ॥ ౧౧॥
 పితా మే కుశలీ కిం వా మాం కిమాహాతిదుఃఖితః ।
 వసిష్ఠస్తమువాచేదం పితా తే రఘునన్దన ॥ ౧౨॥
 త్వద్వియోగాభితప్తాత్మా త్వామేవ పరిచిన్దయన్ ।
 రామరామేతి సీతేతి లక్ష్మణేతి మమార హా ॥ ౧౩॥
 శ్రుత్వా తత్కర్ణశూలాభం గురోర్వచనమఞ్జసా ।
 హా హతోఽస్మీతి పతితో రుదన్ రామః సలక్ష్మణః ॥ ౧౪॥
 తతోఽనురురుదుః సర్వా మాతరశ్చ తథాపరే ।
 హా తాత మాం పరిత్యజ్య క్వ గతోఽసి ఘృణాకర ॥ ౧౫॥
 అనాథోఽస్మి మహాబాహో మాం కో వా లాలయేదితః ।
 సీతా చ లక్ష్మణశ్చైవ విలేపతురతో భృశమ్ ॥ ౧౬॥
 వసిష్ఠః శాన్తవచనైః శమయామాస తాం శువమ్ ।
 తతో మన్దాకినీం గత్వా స్నాత్వా తే వీతకల్మషాః ॥ ౧౭॥
 రాజ్ఞే దదుర్జలం తత్ర సర్వే తే జలకాఙ్క్షిణే ।
 పిణ్డాన్నిర్వాపయామాస రామో లక్ష్మణసంయుతః ॥ ౧౮॥
 ఇన్ద్రాదీఫలపిణ్డాకరచితాన్మధుసమ్ముతాన్ ।
 వయం యదన్నాః పితరస్తదన్నాః స్మృతినోదీతాః ॥ ౧౯॥
 ఇతి దుఖాశ్రుపూర్ణాక్షః పునః స్నాత్వా గృహం యయా ।
 సర్వే రుదిత్వా సుచిరం స్నాత్వా జగ్ముస్తదాశ్రమమ్ ॥ ౨౦॥
 తస్మిన్సు దివసే సర్వే ఉపవాసం ప్రచక్రీరే ।
 తతః పరేద్యుర్విమలే స్నాత్వా మన్దాకినీజలే ॥ ౨౧॥

ఉపవిష్టం సమాగమ్య భరతో రామమబ్రవీత్ |

రామ రామ మహాభాగ స్వాత్మానమభిషేచయ || ౨౨||

రాజ్యం పాలయ పిత్ర్యం తే జ్యేష్ఠస్త్యం మే పితా తథా |

క్షత్రియాణామయం ధర్మో యత్ప్రజాపరిపాలనమ్ || ౨౩||

ఇష్టా యజ్ఞైర్బహువిధైః పుత్రానుత్పాద్య తన్వవే |

రాజ్యే పుత్రం సమారోప్య గమిష్యసి తతో వనమ్ || ౨౪||

ఇదానీం వనవానస్య కాలో నైవ ప్రసీద మే |

మాతుర్మే దుష్కృతం కింఞ్చత్స్మర్తుం నార్హసి పాహి నః || ౨౫||

ఇత్యుక్త్వా చరణౌ భ్రాతుః శిరస్యాధాయ భక్తితః |

రామస్య పురతః సాక్షాద్దణ్డవత్పతితో భువి || ౨౬||

ఉత్థాప్య రాఘవః శీఘ్రమారోప్యాజ్కేఽతిభక్తితః |

ఉవాచ భరతం రామః స్నేహార్ద్రనయనః శనైః || ౨౭||

శృణు వత్స ప్రవక్ష్యామి త్వయోక్తం యత్తథైవ తత్ |

కిన్తు మామబ్రవీత్తాతో నవ వర్షాణి పఞ్చ చ || ౨౮||

ఉషిత్వా దణ్డకారణ్యే పురం పశ్చాత్సమావిశ |

ఇదానీం భరతాయేదం రాజ్యం దత్తం మయాఖిలమ్ || ౨౯||

తతః పిత్రైవ సువ్యక్తం రాజ్యం దత్తం తవైవ హి |

దణ్డకారణ్యరాజ్యం మే దత్తం పిత్రా తథైవ చ || ౩౦||

అతః పితుర్వచః కార్యమావాభ్యామతియత్నతః |

పితుర్వచనముల్లఙ్ఘ్య స్వతన్తో యన్తు వర్తతే || ౩౧||

స జీవన్నేవ మృతకో దేహాన్తే నిరయం వ్రజేత్ |

తస్మాద్రాజ్యం ప్రశాధి త్వం వయం దణ్డకపాలకాః || ౩౨||

భరతస్త్యబ్రవీద్రామం కాముకో మూఢధీః పితా |

స్త్రీజితో భ్రాన్తహృదయ ఉన్మత్తో యది వక్ష్యతి |

తత్సత్యమితి న గ్రాహ్యం భ్రాన్తవాక్యం యథా సుధీః || ౩౩||

శ్రీరామ ఉవాచ

న స్త్రీజితః పితా బ్రూయాన్న కామీ నైవ మూఢధీః |

పూర్వం ప్రతిశ్రుతం తస్య సత్యవాదీ దదౌ భయాత్ || 3౪||

అసత్యాద్భీతిరధికా మహతాం నరకాదపి |

కరోమీత్యహమప్యేతత్సత్యం తస్యై ప్రతిశ్రుతమ్ || 3౫||

కథం వాక్యమహం కుర్యామసత్యం రాఘవో హి సన్ |

ఇత్యుదీరితమాకర్ణ్య రామస్య భరతోఽబ్రవీత్ || 3౬||

శ్రీభరత ఉవాచ

తదైవ చీరవసనో వనే వత్స్యామి సువ్రత |

చతుర్దశ సమాప్త్యం తు రాజ్యం కురు యథాసుఖమ్ || 3౭||

శ్రీరామ ఉవాచ

పిత్రా దత్తం తప్తవైతద్రాజ్యం మహ్యాం వనం దదౌ |

వ్యత్యయం యద్యహం కుర్యామసత్యం పూర్వవత్ స్థితమ్ || ౩౮||

అహమప్యాగమిష్యామి నేవే త్వాం లక్ష్మణో యథా |

నోచేత్ప్రాయోపవేశేన త్యజామ్యేతత్కలేవరమ్ || ౩౯||

ఇత్యేవం నిశ్చయం కృత్వా దర్భానాస్తీర్య చాతపే |

మనసాపి వినిశ్చిత్స ప్రాజ్ఞుఖోపవివేశ సః || ౪౦||

భరతస్యాపి నిర్బంధం దృష్ట్వా రామోఽతివిస్మితః |

నేత్రాన్తసంజ్ఞాం గురవే చకార రఘునన్దనః || ౪౧||

ఏకాన్తే భరతం ప్రాహ వసిష్ఠో జ్ఞానినాం వరః |

వత్స గుహ్యం శృణుష్వేదం మమ వాక్యాత్సునిశ్చితమ్ || ౪౨||

రామో నారాయణః సాక్షాద్బ్రహ్మణా యాచితః పురా |

రావణస్య వధార్థాయ జాతో దశరథాత్మజః || ౪౩||

యోగమాయాపి సీతేతి జాతా జనకనన్దినీ |

శేషోఽపి లక్ష్మణో జాతో రామమన్వేతి సర్వదా || ౪౪||

రావణం హన్తుకామాన్తే గమిష్యన్తి న సంశయః |

కైకేయ్యా వరదానాది యద్యన్నిష్ఠరభాషణమ్ || ౪౫||

సర్వం దేవకృతం నో చేదేవం సా భాషయేత్కథమ్ |

తస్మాత్త్యజాఽఽగ్రహం తాత రామస్య వినివర్తనే || ౪౬||

నివర్తస్య మహాస్యైస్యైర్భ్రాతృభిః సహితః పురమ్ |

రావణం సకులం హత్వా శీఘ్రమేవాగమిష్యతి || ౪౭||
 ఇతి శ్రుత్వా గురోర్వాక్యం భరతో విస్మయాన్వితః |
 గత్వా సమీపం రామస్య విస్మయోత్ఫుల్లలోచనః || ౪౮||
 పాదుకే దేహి రాజేన్ద్ర రాజ్ఞాయ తవ పూజితే |
 తయోః నేవాం కరోమ్యేవ యావదాగమనం తవ || ౪౯||
 ఇత్యుక్త్వా పాదుకే దివ్యే యోజయామాస పాదయోః |
 రామస్య తే దదౌ రామో భరతాయాతిభక్తితః || ౫౦||
 గృహీత్వా పాదుకే దివ్యే భరతో రత్నభూషితే |
 రామం పునః పరిక్రమ్య ప్రణనామ పునః పునః || ౫౧||
 భరతః పునరాహేదం భక్త్యా గద్గదయా గిరా |
 నవపశ్చాసమాన్తే తు ప్రథమే దివసే యది || ౫౨||
 నాగమిష్యసి చేద్రామ ప్రవిశామి మహానలమ్ |
 బాధమిత్యేవ తం రామో భరతం సన్న్యవర్తయత్ || ౫౩||
 ససైన్యః సవసిష్ఠశ్చ శత్రుఘ్నసహితః సుధీః |
 మాతృభిర్మన్త్రిభిః సార్థం గమనాయోపచక్రమే || ౫౪||
 కైకేయీ రామమేకాన్తే స్రవన్నేత్రజలాకులా |
 ప్రాణ్జులిః ప్రాహ హే రామ తవ రాజ్యవిఘాతనమ్ || ౫౫||
 కృతం మయా దుష్టధియా మాయామోహితచేతసా |
 క్షమస్య మమ దౌరాత్మ్యం క్షమాసారా హి సాధవః || ౫౬||
 త్వం సాక్షాద్విష్ణురవ్యక్తః పరమాత్మా సనాతనః |
 మాయామానుషరూపేణ మోహయస్యఖిలం జగత్ |
 త్వయైవ ప్రేరితో లోకః కురుతే సాధ్యసాధు వా || ౫౭||
 త్వదధీనమిదం విశ్వమస్వతస్త్వం కరోతి కిమ్ |
 యథా కృత్రిమనర్తకోఽన్యత్యన్తి కుహకేచ్ఛయా || ౫౮||
 త్వదధీనా తథా మాయా నర్తకీ బహురూపిణీ |
 త్వయైవ ప్రేరితాహం చ దేవకార్యం కరిష్యతా || ౫౯||
 పాపిష్ఠం పాపమనసా కర్మాచరమరిస్తమ |
 అద్య ప్రతీతోఽసి మమ దేవానామప్యగోచరః || ౬౦||

పాహి విశ్వేశ్వరానస్త జగన్నాథ నమోఽస్తు తే ।
 ఛిన్ధి స్నేహమయం పాశం పుత్రవితాదిగోచరమ్ ॥ ౬౧॥
 త్వజ్ఞానానలఖణేన త్వామహం శరణం గతా ।
 కైకేయ్యా వచనం శ్రుత్వా రామః సస్మితమబ్రవీత్ ॥ ౬౨॥
 యదాహ మాం మహాభాగే నాన్యతం సత్యమేవ తత్ ।
 మయైవ ప్రేరితా వాణీ తవ వక్త్రాద్వినిర్గతా ॥ ౬౩॥
 దేవకార్యార్థసిద్ధ్యర్థమత్ర దోషః కుతస్తవ ।
 గచ్ఛ త్వం హృది మాం నిత్యం భావయంతి దివానిశమ్ ॥ ౬౪॥
 సర్వత్ర విగతస్నేహో మద్భక్త్యా మోక్ష్యసేఽచిరాత్ ।
 అహం సర్వత్ర సమదృగ్ ద్వేష్యో వా ప్రియ ఏవ వా ॥ ౬౫॥
 నాస్తి మే కల్పకస్యేవ భజతోఽనుభజామ్యహమ్ ।
 మన్మాయామోహితధియో మామమ్బు మనుజాకృతిమ్ ॥ ౬౬॥
 సుఖదుఃఖాద్యనుగతం జానంతి న తు తత్త్వతః ।
 దిష్ట్యా మద్గోచరం జ్ఞానముత్పన్నం తే భవాపహమ్ ॥ ౬౭॥
 స్మరంతి తిష్ఠ భవనే లిప్యసే న చ కర్మభిః ।
 ఇత్యుక్తా సా పరిక్రమ్య రామం సానన్దవిస్మయా ॥ ౬౮॥
 ప్రణమ్య శతశో భూమౌ యయౌ గేహం ముదాన్వితా ।
 భరతస్తు సహమాత్వైర్మాతృభిర్గురుణా సహ ॥ ౬౯॥
 అయోధ్యామగమచ్ఛిప్సుం రామమేవానుచిన్తయన్ ।
 పారజానపదాన్ సర్వానయోధ్యాయాముదారధీః ॥ ౭౦॥
 స్థాపయిత్వా యథాన్యాయం నన్దిగ్రామం యయౌ స్వయమ్ ।
 తత్ర సింహాసనే నిత్యం పాదుకే స్థాప్య భక్తితః ॥ ౭౧॥
 పూజయిత్వా యథా రామం గన్ధపుష్పాక్షతాదిభిః ।
 రాజోపచారైరఖిలైః ప్రత్యహం నియతవ్రతః ॥ ౭౨॥
 ఫలమూలాశనో దాన్తో జటావల్కలధారకః ।
 అధఃశాయీ బ్రహ్మచారీ శత్రుఘ్నసహితస్తదా ॥ ౭౩॥

రాజకార్యాణి సర్వాణి యావన్తి పృథివీతలే |
 తాని పాదుకయోః సమ్యక్స్మివేదయతి రాఘవః || ౭౪ ||
 గణయన్ దివసాన్యేవ రామాగమనకాఙ్క్షయా |
 స్థితో రామార్చితమనాఃసాక్షాద్బ్రహ్మమునిర్యథా || ౭౫ ||
 రామస్తు చిత్రకూటాద్రౌ వసన్మునిభిరావృతః |
 సీతయా లక్ష్మణేనాపి కిఞ్చిత్కాలముపావసత్ || ౭౬ ||
 నాగరాశ్చ సదా యాన్తి రామదర్శనలాలసాః |
 చిత్రకూటస్థితం జ్ఞాత్వా సీతయా లక్ష్మణేన చ || ౭౭ ||
 దృష్ట్వా తజ్జనసమ్బాధం రామస్తత్యాజ తం గిరిమ్ |
 దణ్డకారణ్యగమనే కార్యమప్యనుచిన్తయన్ || ౭౮ ||
 అన్వగాఁశ్చిత్తయా బ్రాత్రా హ్యత్రేరాశ్రమముత్తమమ్ |
 సర్వత్ర సుఖసంవాసం జనసమ్బాధవర్జితమ్ || ౭౯ ||
 గత్వా మునిముపాసీనం భాసయన్తం తపోవనమ్ |
 దణ్డవత్ప్రణిపత్యాహ రామోఽహమభివాదయే || ౮౦ ||
 పితురాజ్ఞాం పురస్కృత్య దణ్డకాననమాగతః |
 వనవాసమిషేణాపి ధన్యోఽహం దర్శనాత్తవ || ౮౧ ||
 శ్రుత్వా రామస్య వచనం రామం జ్ఞాత్వా హరిం పరమ్ |
 పూజయామాస విధివద్భక్త్యా పరమయా మునిః || ౮౨ ||
 వన్యైః ఫలైః కృతాతిథ్యముపవిష్టం రఘూత్తమమ్ |
 సీతాం చ లక్ష్మణం చైవ సన్తుష్టో వాక్యమబ్రవీత్ || ౮౩ ||
 భార్యా మేఽతీవ సంవృద్ధా హ్యనసూయేతి విశ్రుతా |
 తపశ్చరన్తి సుచిరం ధర్మజ్ఞా ధర్మవత్సలా || ౮౪ ||
 అన్తస్త్రిష్ఠతి తాం సీతా పశ్యత్సరినిషూదన |
 తథేతి జానకీం ప్రాహ రామో రాజీవతోచనః || ౮౫ ||
 గచ్ఛ దేవీం నమస్కృత్య శీఘ్రమేహి పునః శుభే |
 తథేతి రామవచనం సీతా చాపి తథాకరోత్ || ౮౬ ||
 దణ్డవత్ప్రతితామగ్రే సీతాం దృష్ట్వాతిహృష్టాః |
 అనసూయా సమాలిక్ష్య వత్సే సీతేతి సాదరమ్ || ౮౭ ||

దివ్యే దదౌ కుణ్డలే ద్వే నిర్మితే విశ్వకర్మణా ।
దుకూలే ద్వే దదౌ తస్యై నిర్మలే భక్తిసంయుతా ॥ ౮౮ ॥

అఙ్గరాగం చ సీతాయై దదౌ దివ్యం శుభాననా ।
న త్యక్యతేఽఙ్గరాగేణ శోభా త్వాం కమలాననే ॥ ౮౯ ॥

పాత్రివ్రత్యం పురస్కృత్య రామమన్వేహి జానకి ।
కుశలీ రాఘవో యాతు త్వయా సహ పునర్గృహమ్ ॥ ౯౦ ॥

భోజయిత్వా యథాన్యాయం రామం సీతాసమన్వితమ్ ।
లక్ష్మణం చ తదా రామం పునః ప్రాహ కృతాఙ్జలిః ॥ ౯౧ ॥

రామ త్వమేవ భువనాని విధాయ తేషాం
సంరక్షణాయ సురమానుషతిర్యగాదీన్ ।
దేహాన్ బిభర్షి న చ దేహగుణైర్విలిప్తస్-
త్వత్తో బిభేత్స్యఖిలమోహకరీ చ మాయా ॥ ౯౩ ॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే
అయోధ్యాకాణ్డే నవమః సర్గః ॥ ౯ ॥

సమాప్తమిదమయోధ్యాకాణ్డమ్

Encoded and proofread by Nagaraj Balijepalli nagaraj at iastate.edu
Proofread by Sunder Hattangadi
Revised by Agne Easwaran easwaranpsa at rediffmail.com and
ahimsasoldier at gmail.com

—
Adhyatmaramayana Ayodhya Kandam
pdf was typeset on June 19, 2025
—

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

